

Lišejníky 2

David Svoboda

stáří lišejníků?

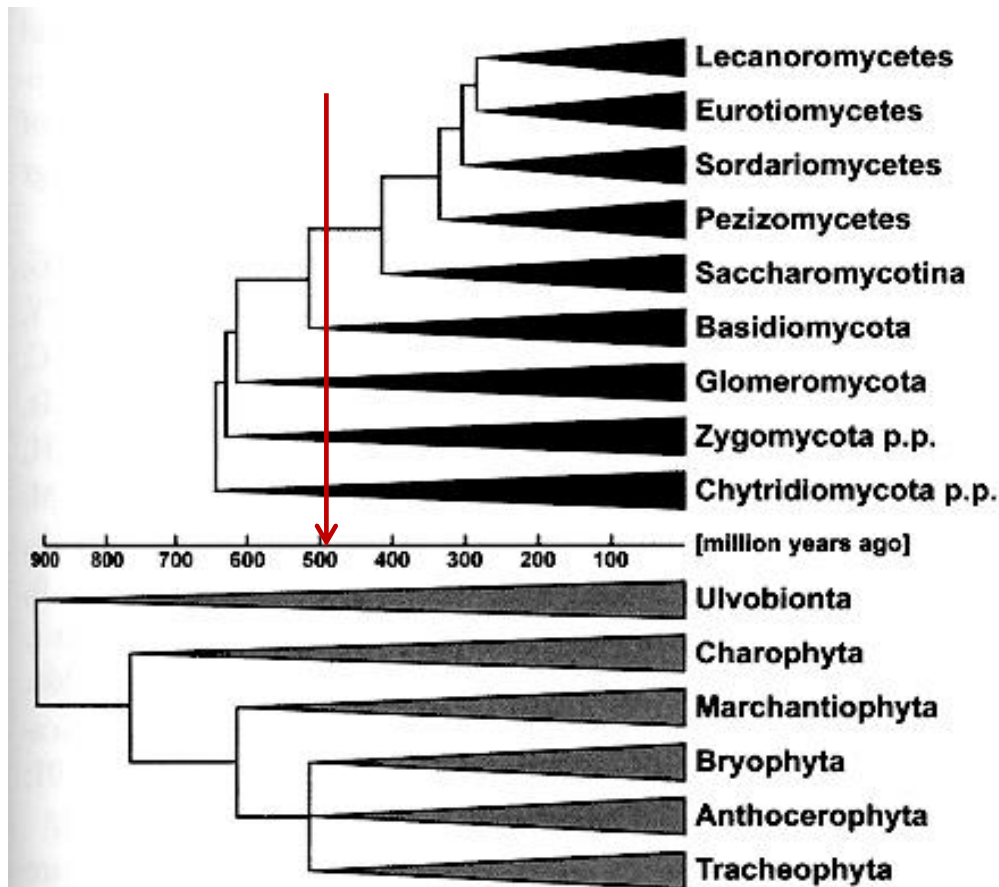
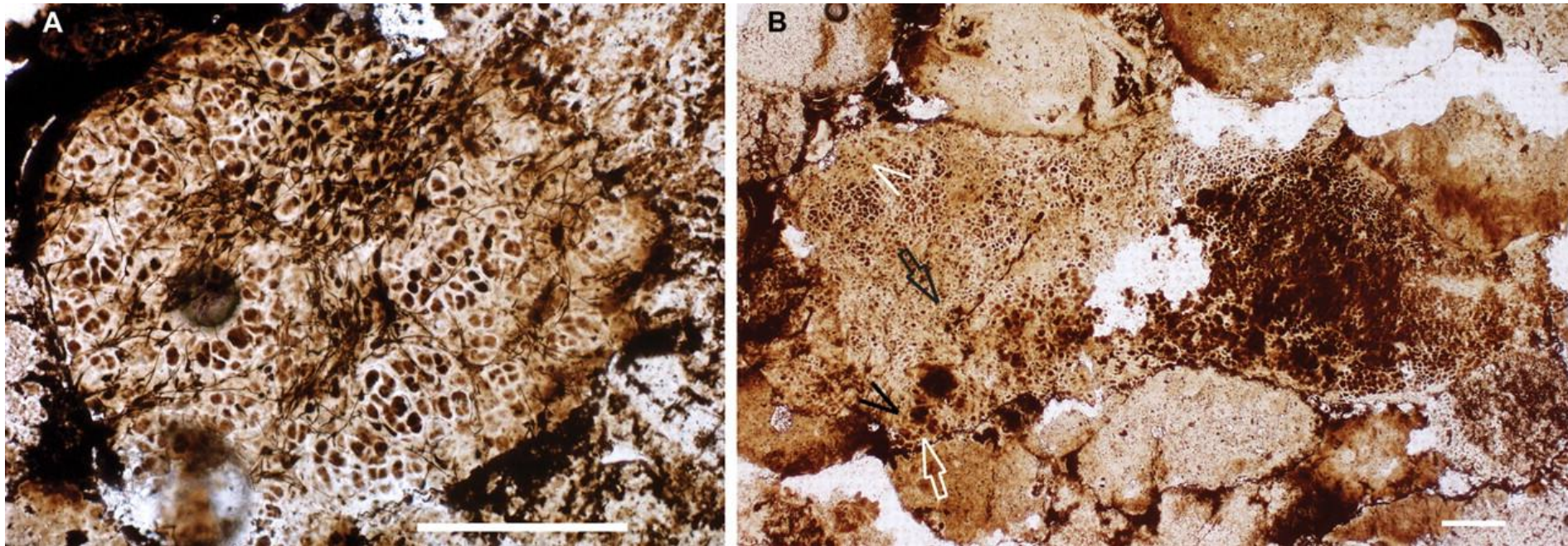

FIG. 2. The recalibrated fungal tree of life compared to the evolution of green plants, based on our most conservative estimates (TABLE IV). Green plant phylogeny and dating combined and simplified from various sources (Wang et al 1999; Heckman et al 2001; Hedges et al 2004; Yoon et al 2004, 2008; Steencamp et al 2006; Berbee and Taylor 2007; Moreira et al 2007; Zimmer et al 2007).

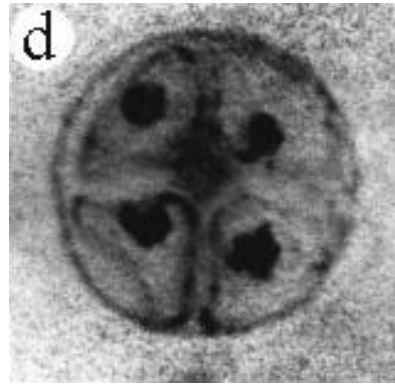
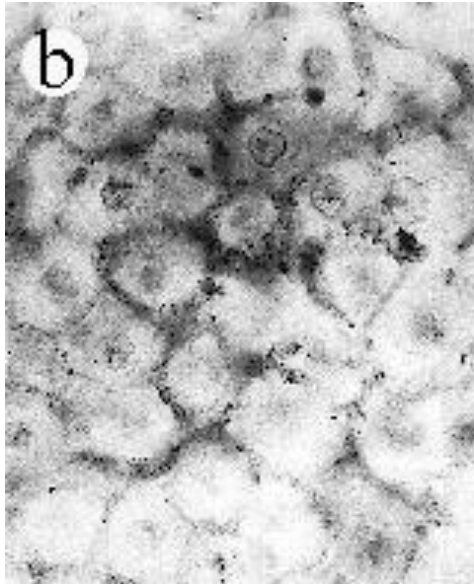
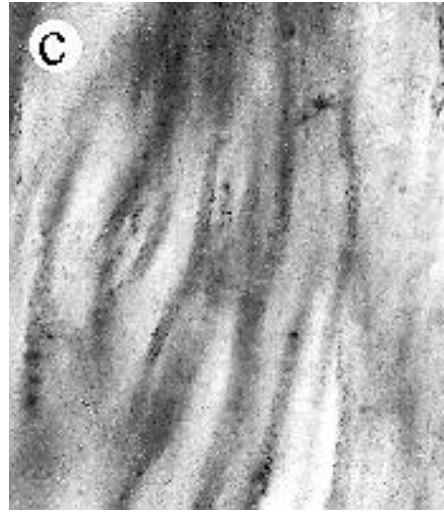
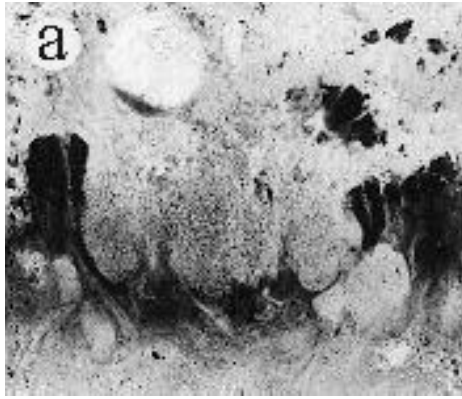
nejstarší fosilie lišejníku?

Fig. 1. Thin-section photomicrographs of two better-preserved specimens - Coccoid thallus divided by dense filaments in the middle. Further compartmentalization of coccoid thallus by less densely packed filaments is visible at higher magnification. (551-635 MaBP)

X. Yuan et al. *Science* 2005; 308:1017-1020.

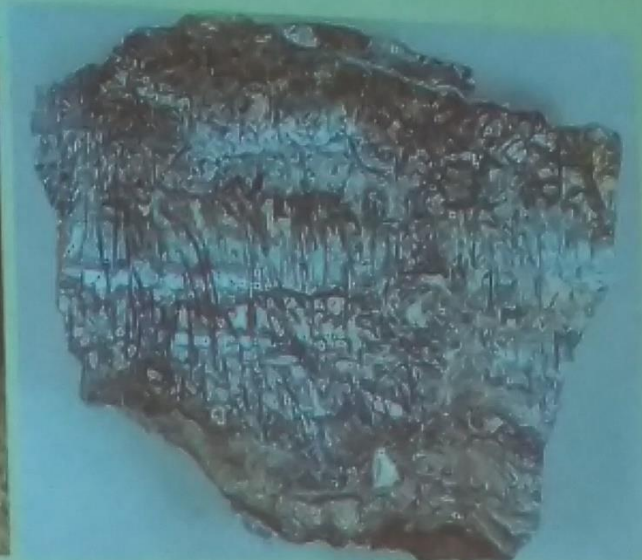
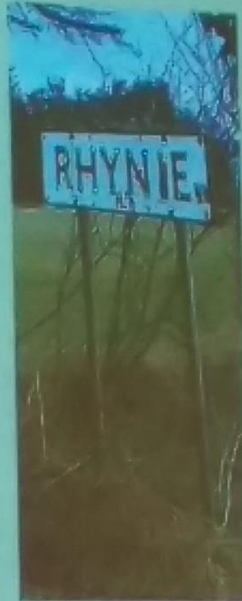
Lobaria - miocén

Rhynia chert – cyanolichen *Winfrenatia reticulata* (Copyright owned by University Münster). (Devon)

Lifelike preservation of diverse organisms: chert

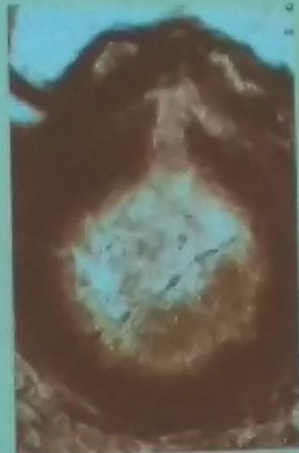
Rhynie Chert, Scotland (early Devonian, 411.5 Ma)

Preservation of soft-bodied microorganisms and arthropods in microscopic fidelity

VA mycorrhizae

Paleopyrenomycites devonicus

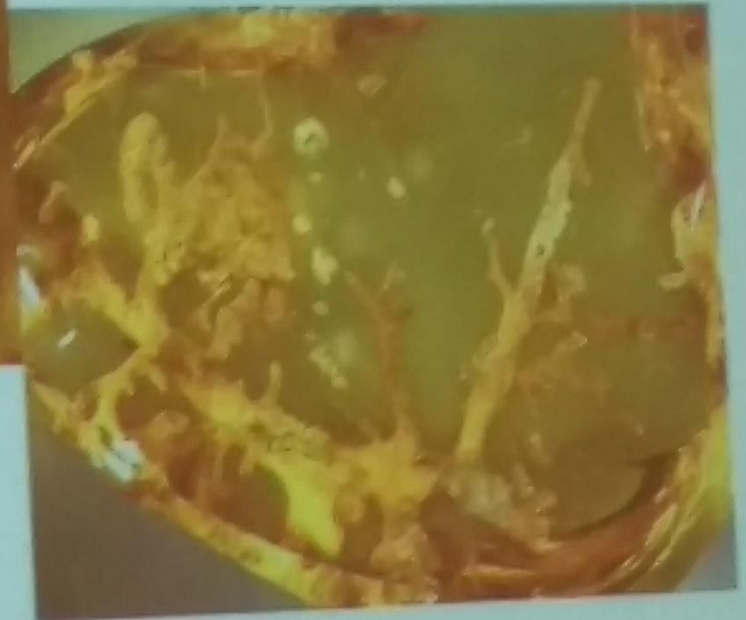
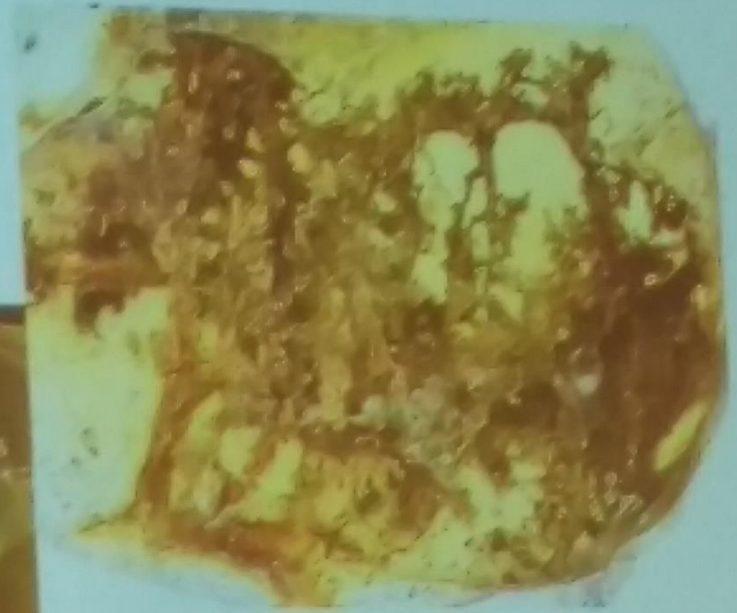
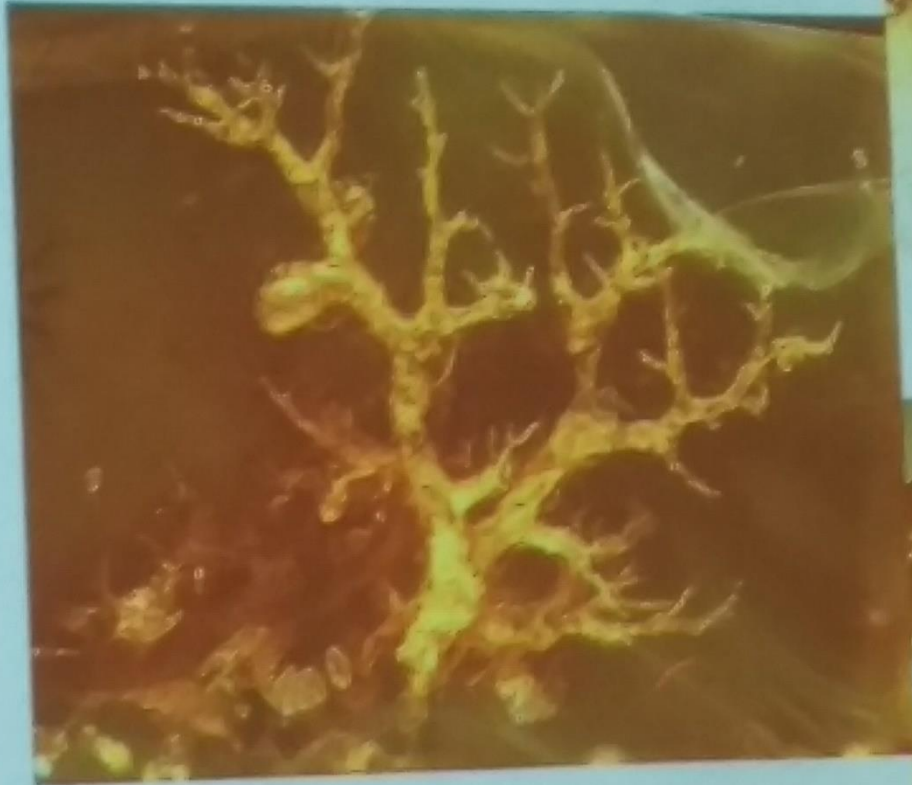
Nematode *Paiaonema* sp.

Harvestman *Eophalangium*
(Opiliones)

Images courtesy of Hans Kerp (Münster)

Growth forms
Fruticose

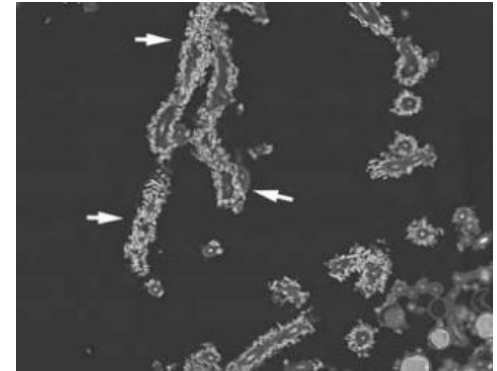
Jantar - třetihory

Sekundární metabolity v lišejnících

Dvě základní skupiny sloučenin v lišejníku:

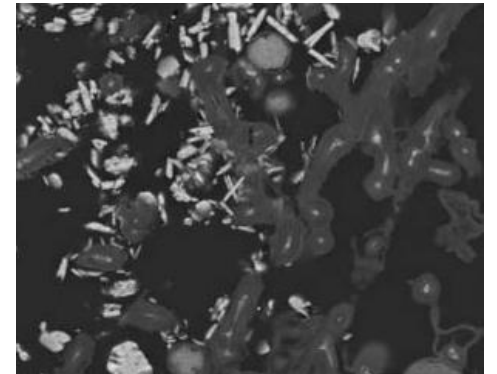
1. Primární metabolity

- produkuje řasa i houba
- zajišťují základní životní děje
- proteiny, aminokyseliny, polysacharidy, karotenoidy, vitamíny atd.
- v protoplastu, popř. v buněčné stěně
- často rozpustné ve vodě

2. Sekundární metabolity

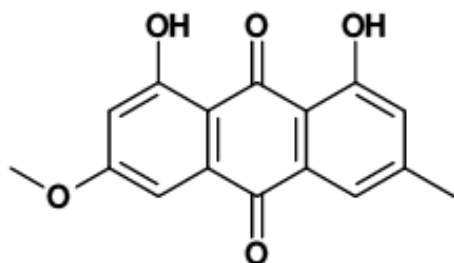
- produkovány mykobiontem
- nezajišťují základní životní děje
- většinou na povrchu hyf
- nerozpustné ve vodě

Sekundární metabolity:

→ v současnosti známých zhruba 1000 sekundárních metabolitů

→ většina látek produkována výhradně v lichenizované stélce; ca. 50 látek i jinými organismy - např. parietin i v nelichenizovaných houbách (např. *Aspergillus*, *Penicillium*) a rostlinách (např. rebarbora, šťovík)

Parietin

Biosyntetické cesty:

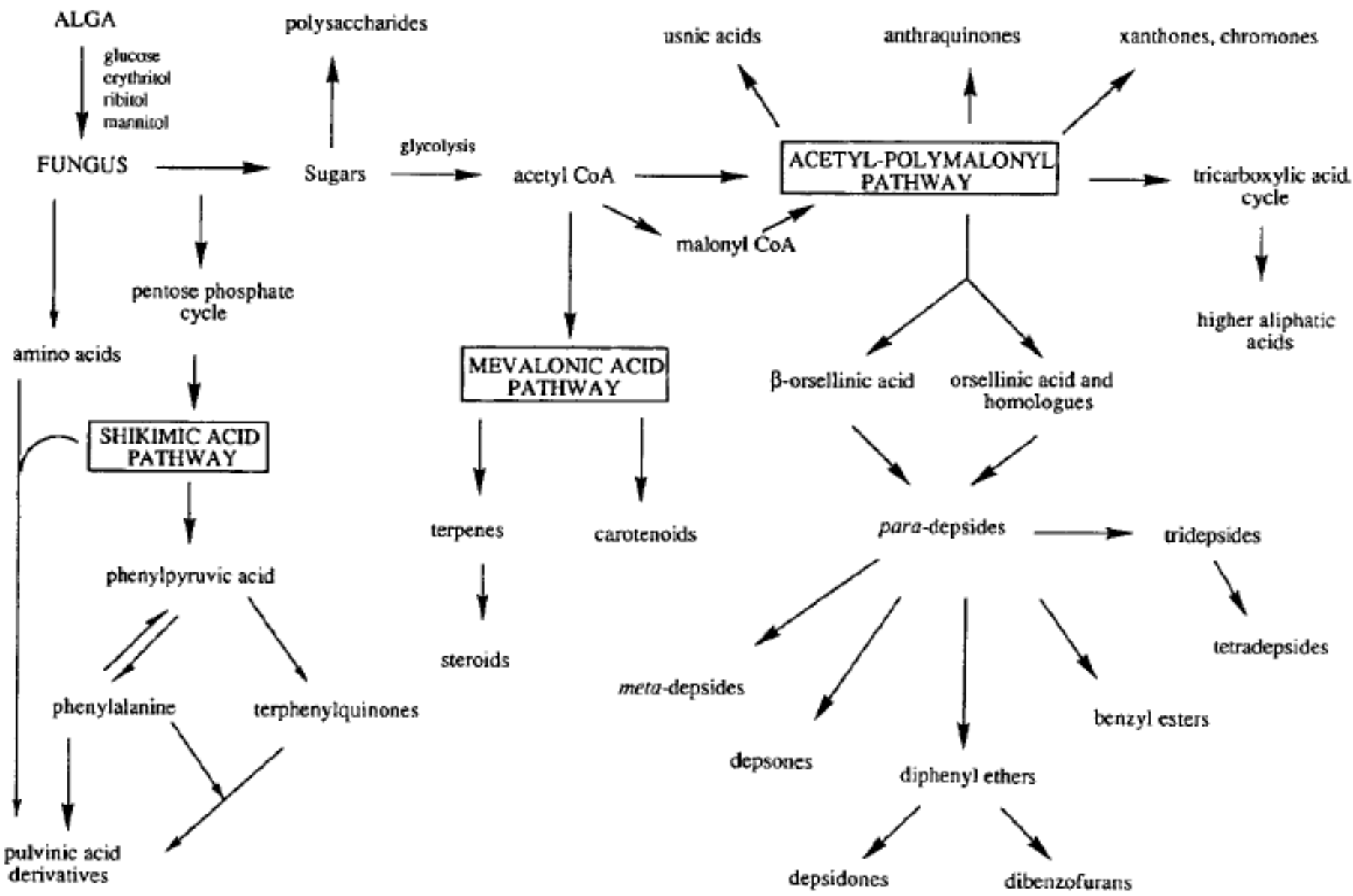
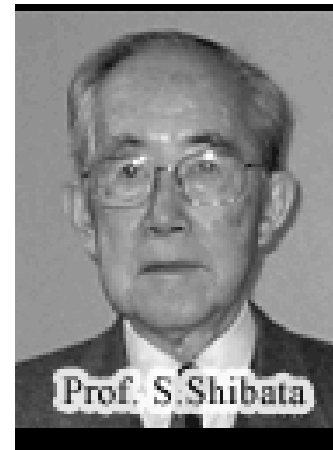
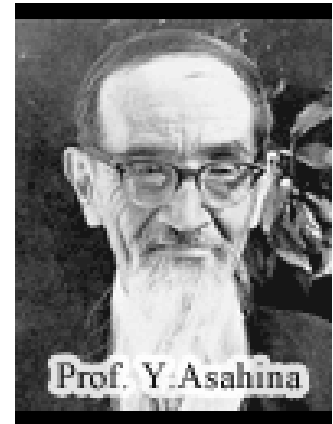
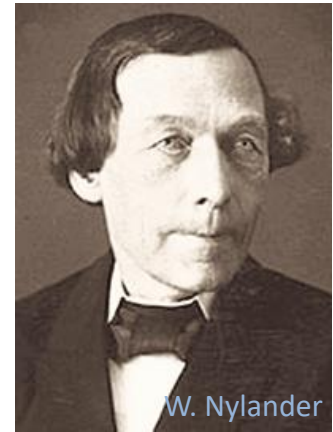

Fig. 7.1 Probable pathways leading to the major groups of lichen products.

Studium a zjišťování sekundárních metabolitů:

→ odlišení rodů *Physcia* a *Xanthoria* na základě barvy stélky (přítomnost vs. absence parietinu) – počátek používání sek. metabolitů jako důležitých znaků pro taxonomii (konec. 19. století)

→ většina sekundárních metabolitů je ale bezbarvá! – s jejich detekcí je to obtížnější

Stélkové reakce:

- rychlé, jednoduché – na rozdíl od ostatních metod se dají použít v terénu
- vhodné spíše na předběžné určení – konkrétní látku vhodné dále potvrdit citlivější metodou
- používá se i tam, kde je nemožné sbírat materiál – stěny kostelů, náhrobky
- pomáhají detekovat nejen přítomnost studovaných látek (resp. skupin látek), ale i jejich konkrétní umístění ve stélce
- vhodné také k odlišení blízce si příbuzných druhů lišících se přítomností určité látky

Table 7.2. Reagents for thalline spot tests

K = 10% aqueous KOH solution

- Turns yellow then red with most *o*-hydroxyl aromatic aldehydes.
- Turns bright red to deep purple with anthraquinone pigments.

C = saturated aqueous $\text{Ca}(\text{OCl})_2$ or common bleach (NaOCl) solution

- Turns red with *m*-dihydroxy phenols, except for those substituted between the hydroxy groups with a $-\text{CHO}$ or $-\text{CO}_2\text{H}$.
- Turns green with dihydroxy dibenzofurans.

KC = 10% aqueous KOH solution followed by saturated aqueous $\text{Ca}(\text{OCl})_2$ or common bleach (NaOCl) solution

- Turns yellow with usnic acid.
- Turns blue with dihydroxy dibenzofurans.
- Turns red with C-depsides and depsidones which undergo rapid hydrolysis to yield a *m*-dihydroxy phenolic moiety.

I – detekce polysacharidů

parietin přítomný ve stélce reaguje s K (K+ red)

Stélkové reakce (thallus spot reactions):

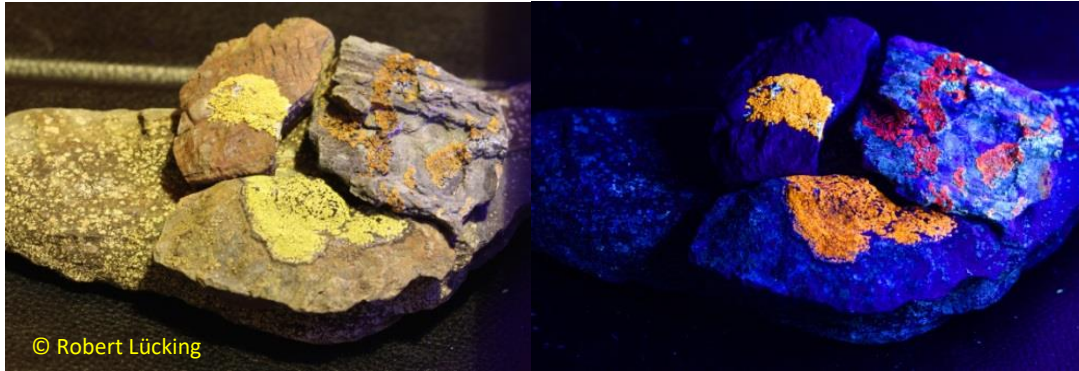

Cladonia arbuscula (Pd+ red)

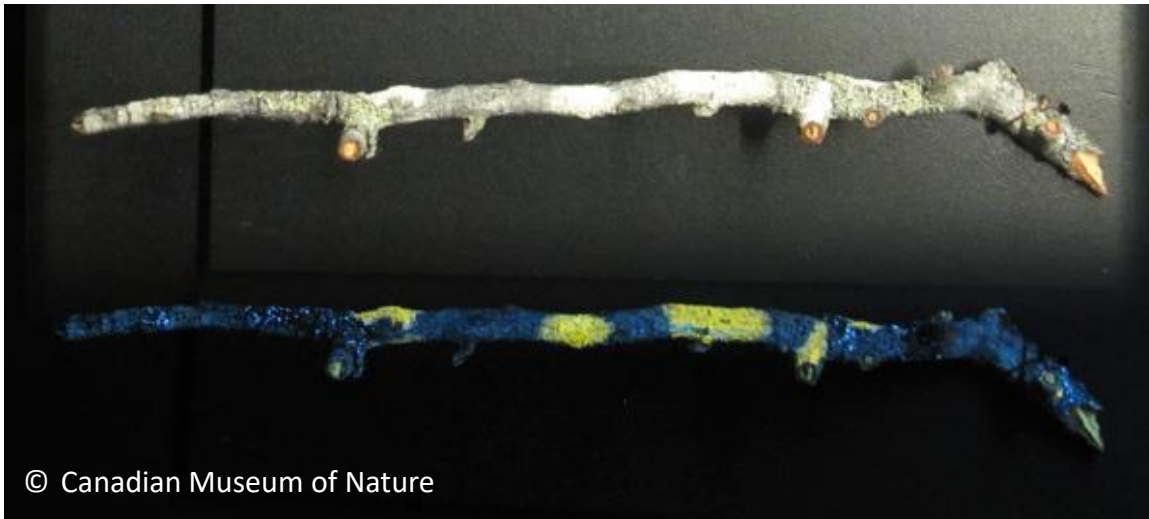

Cladonia ciliata (Pd+ orange)

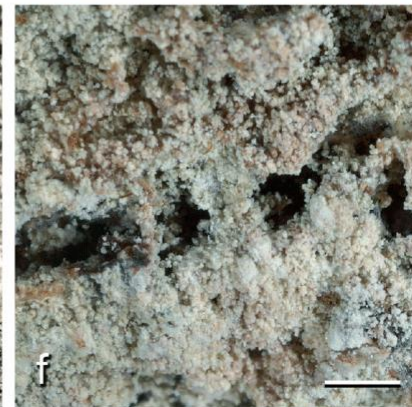
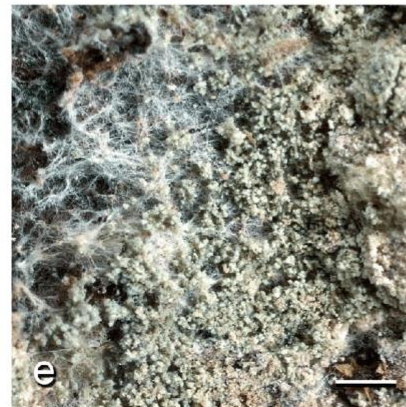
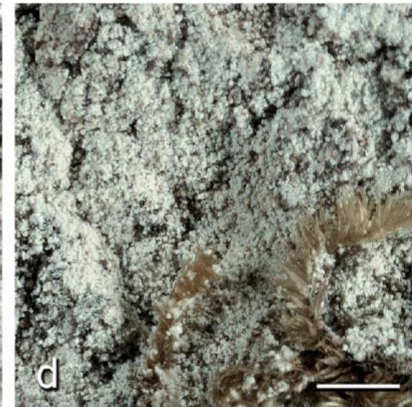
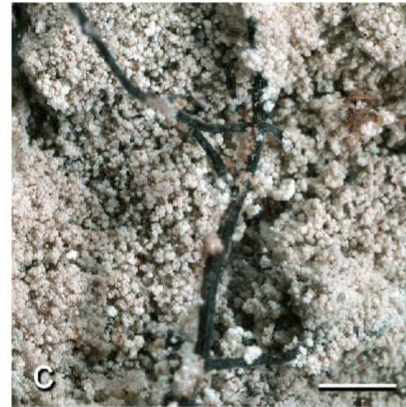
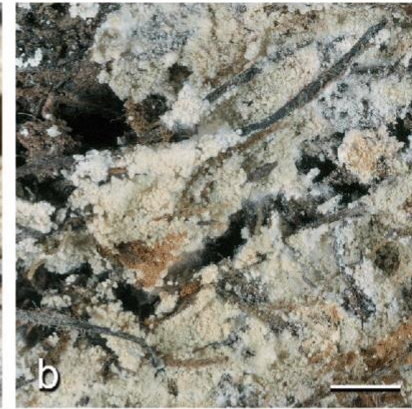
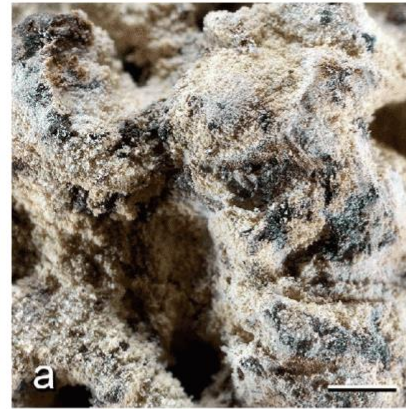
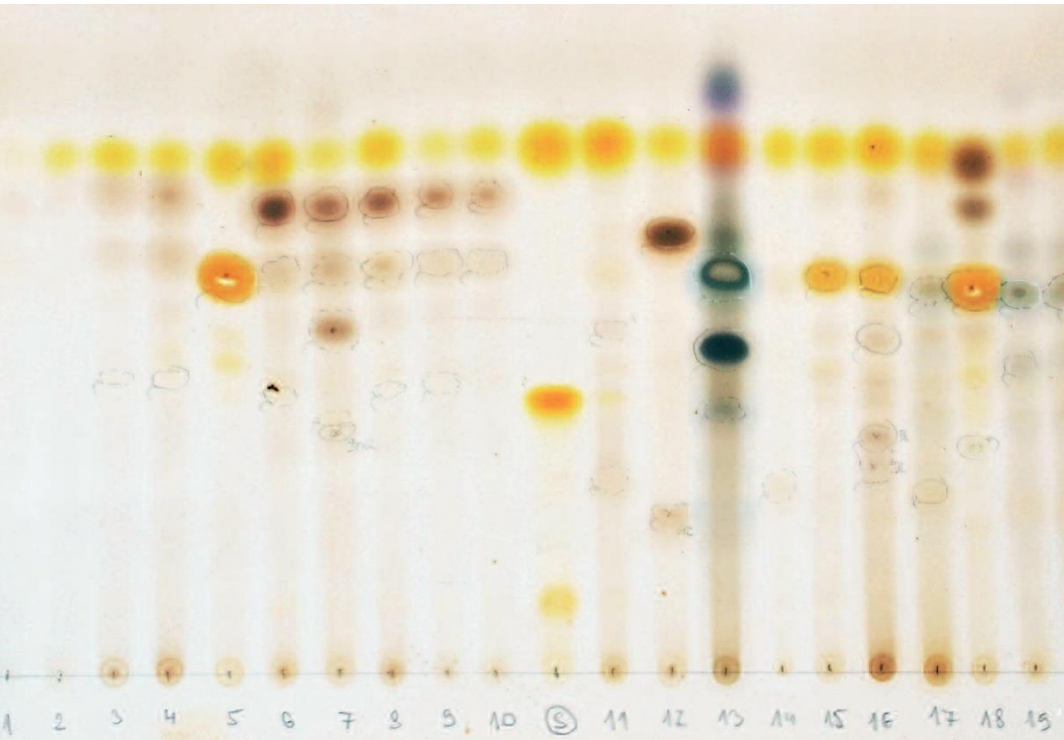
UV světlo

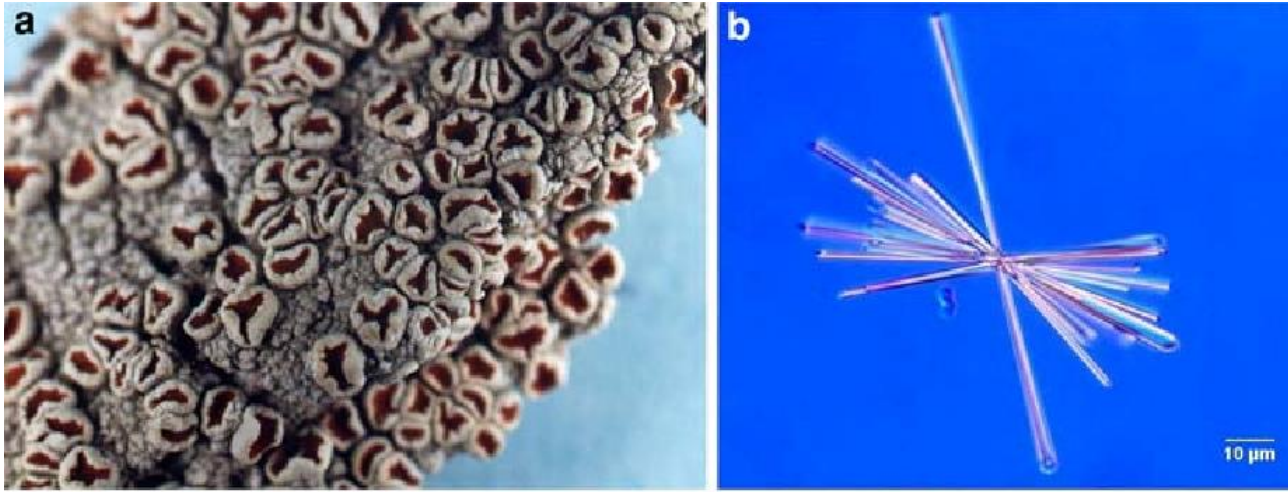
↓ *Cladonia subulata* vs *C. rei* ↑
UV-   UV+

TLC: tenkovrstevná chromatografie (thin layer chromatography)

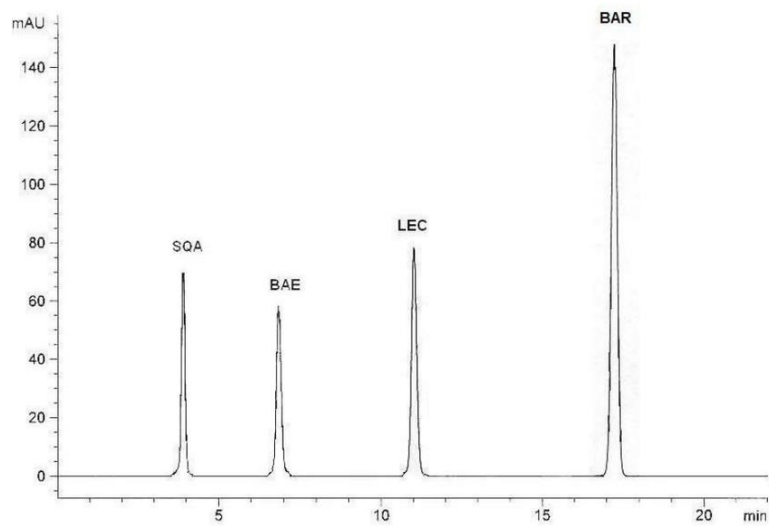

Microkristalizace

[Stocker-Wörgötter](#) et al. 2009

HPLC

Manojlovic et al. 2010

Význam sekundárních metabolitů:

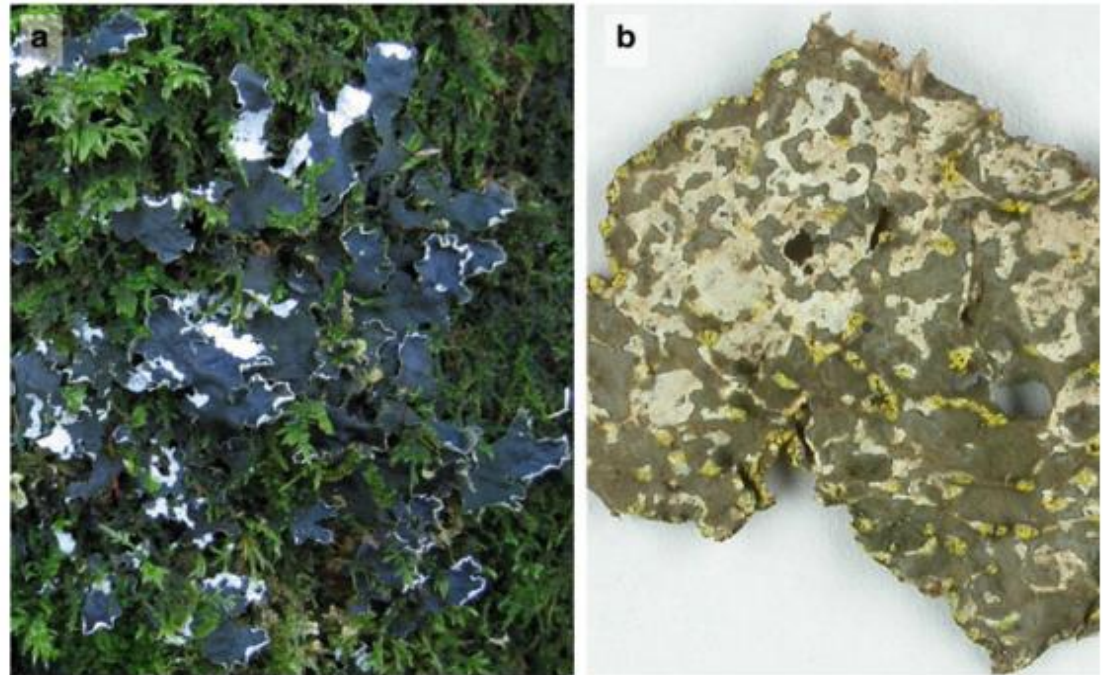
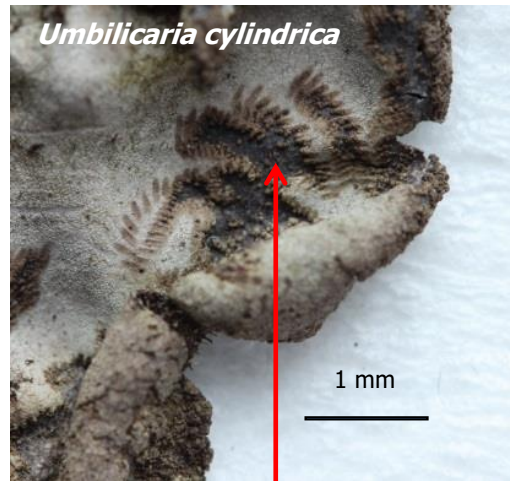
- produkce sekundárních metabolitů je energeticky náročná (sek. metabolity až 30 % hmotnosti lišejníku) – mají pravděpodobně adaptivní význam
- rozdílné názory na význam jednotlivých metabolitů (často i rozporující si názory)

- ochrana před nadměrným slunečním zářením (především UV složkou, ale i PAR)
- ochrana proti herbivorii
- pomáhají zvyšovat toleranci vůči kovům (inhibují jejich toxické působení)
- allelopatické účinky
- antimikrobiální účinky
- obrana proti parazitům
- hydrofobní látky ve dřeni napomáhají zachovávat optimální podmínky pro fotosyntézu i ve vlhku
- upevňování vazby mezi jednotlivými mykobiontem a fotobiontem

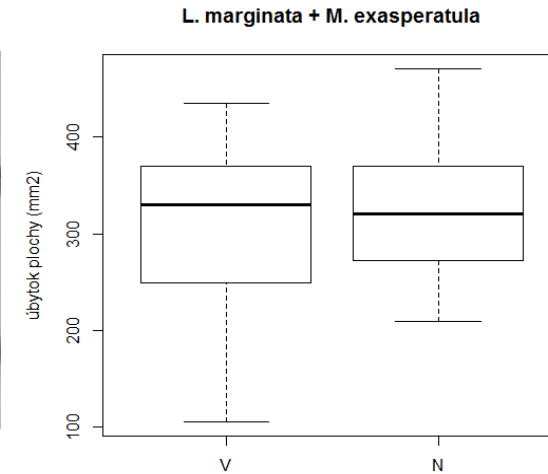
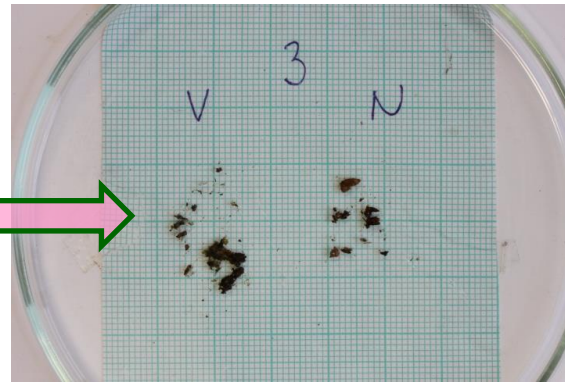
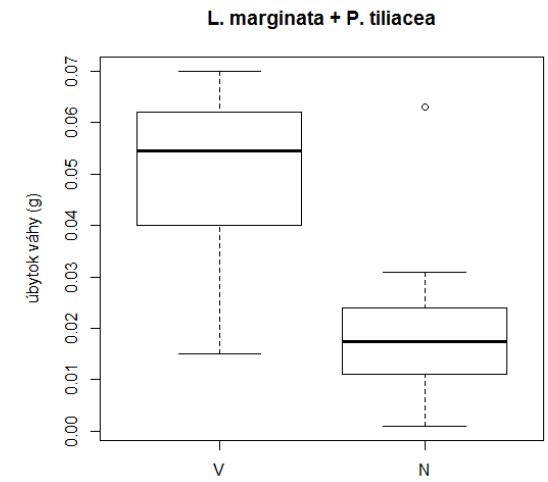

Ochrana proti herbivorii:

- ➔ sek. metabolity ve dřeni – jsou pod vrstvou s fotobiontem – neslouží tedy jistě jako ochrana proti slunečnímu záření
- ➔ tyto látky mají pravděpodobně antiherbivorní, antimikrobiální či antimykotický význam
- ➔ lišejníky rostou velmi pomalu – musí se tedy dobře chránit před spásáči

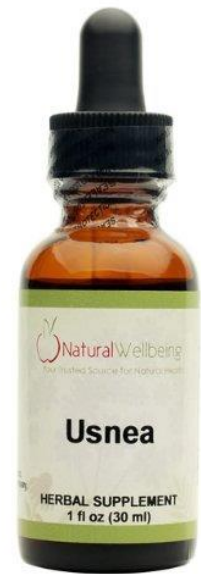
Fig. 5 Grazed *Peltigera polydactyla* (**a**; in the hydrated state) and *Pseudocyphellaria crocata* (**b**; air dry state). The gastropods have grazed the upper cortex and the photobiont layer whereas the medulla is not grazed. The gastropods avoided the yellow soralia in *P. crocata*. Unpublished photos: Yngvar Gauslaa (**a**) and Knut Asbjørn Solhaug (**b**)

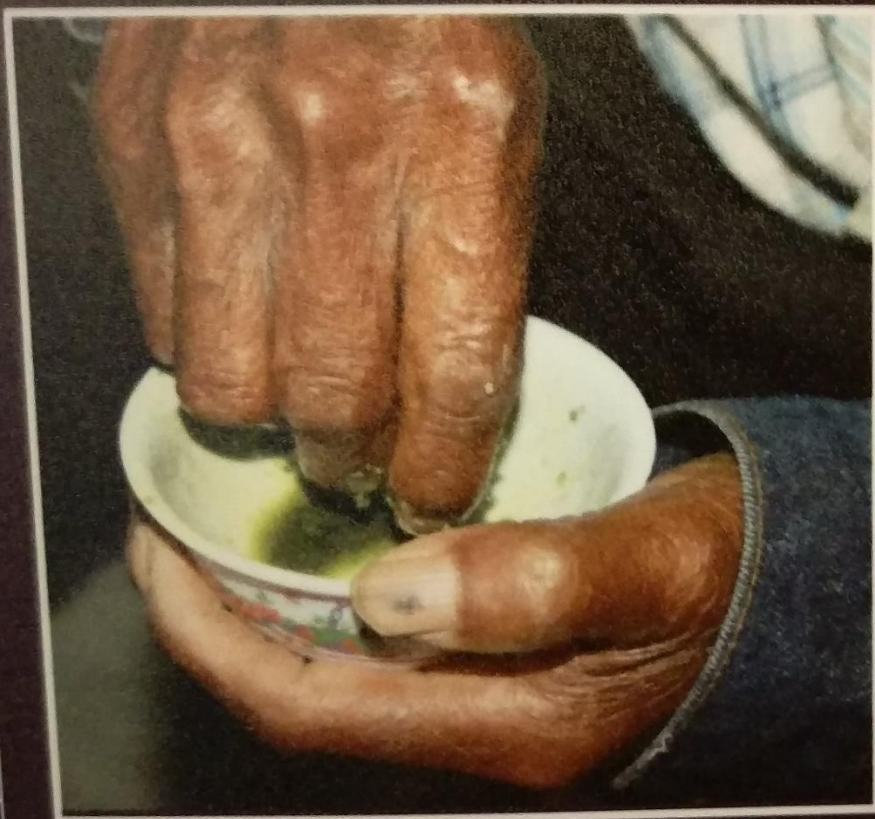

Černajová I. & Svoboda D. (2014): Lichen compounds of common epiphytic Parmeliaceae species deter gastropods both in laboratory and in Central European temperate forests. – *Fungal Ecology*, 11: 8–16.

Využití ve farmakologii a medicíně:

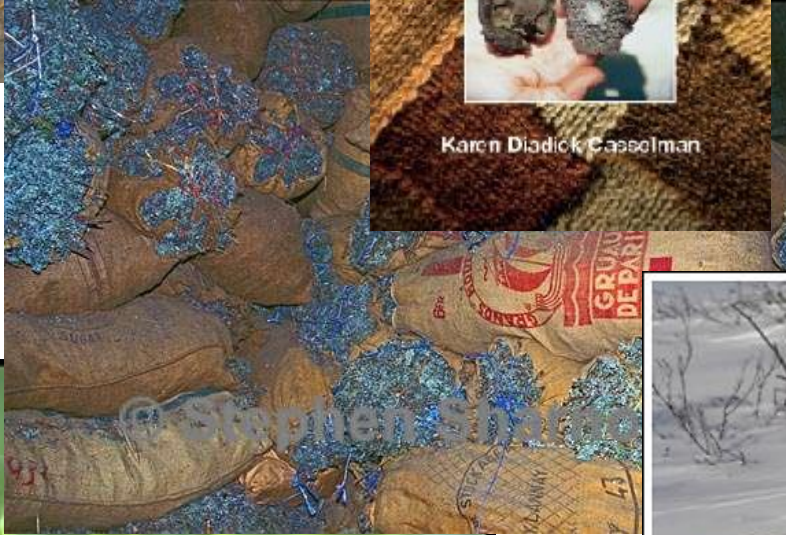
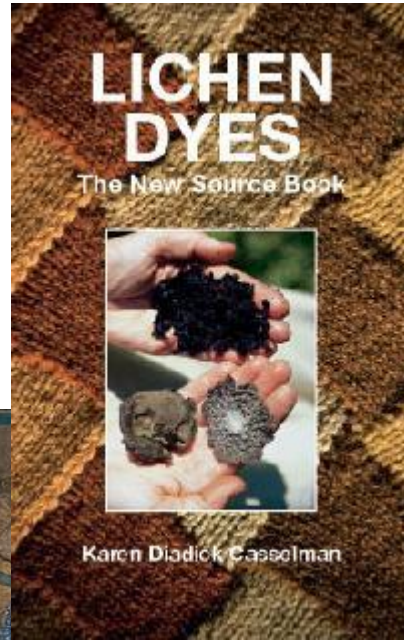
- tradiční medicína (Evropa, Čína, S. Am.) - *Usnea*, *Cetraria islandica* (zápaly plic a záněty průdušek), *Peltigera canina* užívána v Indii k léčbě onemocnění jater (vysoký obsah aminokyseliny methioninu?)
- usnová kyselina: spasmolytické, antivirové, antimikrobiální účinky – ve formě masti účinnější na vnější zranění než penicilin
- prokázány antitumorové účinky některých lišejníkových látek
- produkce látek, které mírní projevy Alzheimerovy choroby (*C. macilenta*)

Figs. 14 and 15. Preparation and application of lichens (*Usnea*, *Teloschistes*, and others) to heal skin lesions.

Využití lišejníků – Lichen uses

Barvení látek

Xanthoparmelia

Evernia, Roccella,

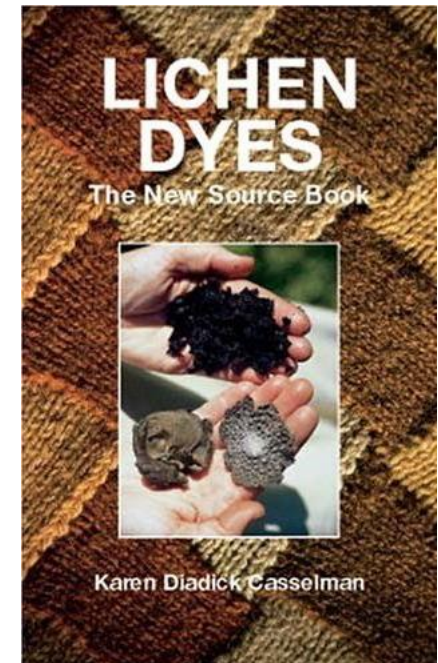
Parmelia

Skotsko, barvení vlny

Kanada, native people, *Navajo*

Barvení pomocí lišejníků:

- barvení pomocí lišejníků již za antického Řecka (možná i dříve)
- *Rocella montagnei* – červené barvivo v Mediteránu
- „fermentace“ lišejníku (*Rocella, Parmotrema tinctorum...*) s roztokem čpavku – červené barvivo se vyvinulo po ca. 1 týdnu
- Skotsko – barvení vlny: Harris tweed – různé lišejníky (např. *Parmelia omphalodes*)
- dobře se barví vlna, hedvábí (proteiny), hůř bavlna (polysacharidy)

barvení vlny ve Skotsku za pomoci lišejníků

<http://www.harristweed.org/blog/2013/02/dyeing/>

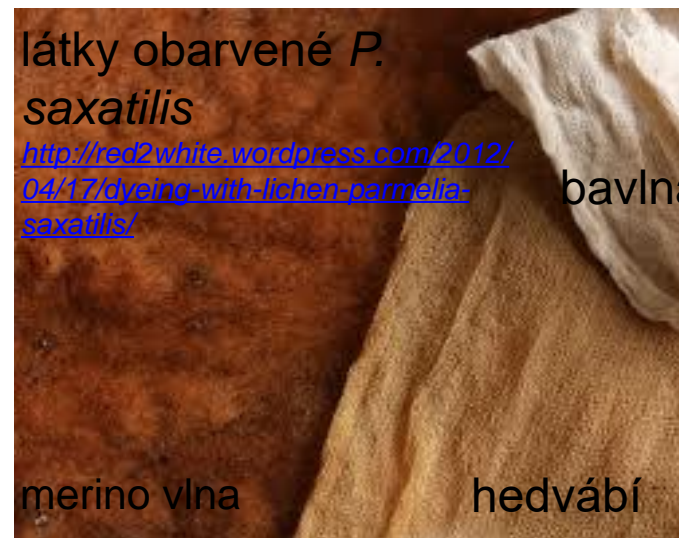
látky obarvené *P. saxatilis*

<http://red2white.wordpress.com/2012/04/17/dyeing-with-lichen-parmelia-saxatilis/>

bavlna

merino vlna

hedvábí

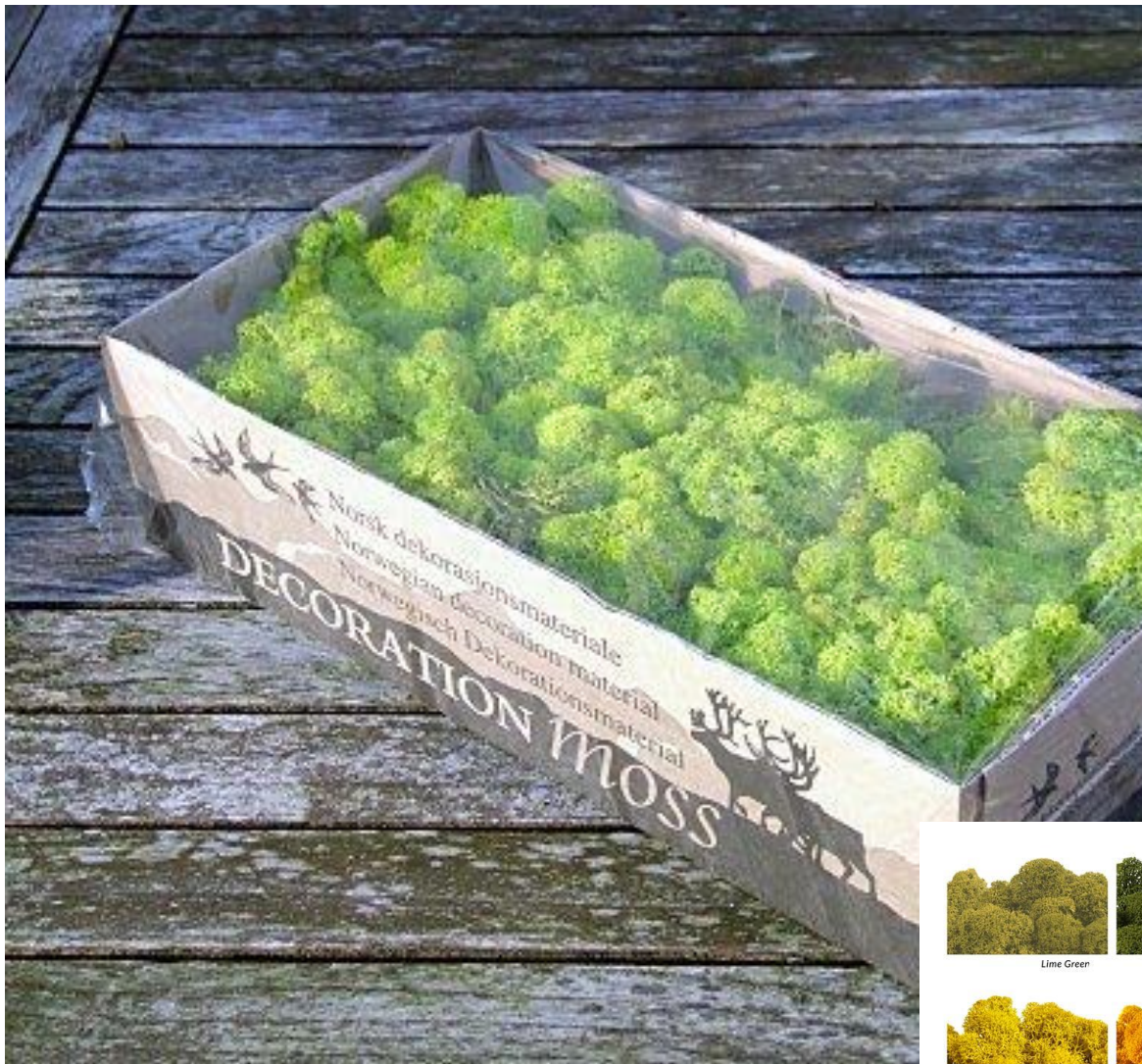

„I fermented three of the different types in a mixture of one third ammonia to two thirds water for a few weeks, shaking and stirring multiple times daily, as oxygen is needed to release the dyestuff. The most exciting one was the rock tripe which started off as a black substance and slowly but surely the liquid turned a brownish red and then later a deeper garnet color. The magic is that it dyes the fibers a beautiful purple color almost instantly with no mordanting or heat required.“

(http://resurrectionfern.typepad.com/resurrection_fern/2010/10/almost-forgot-the-lichen-dyes.html)

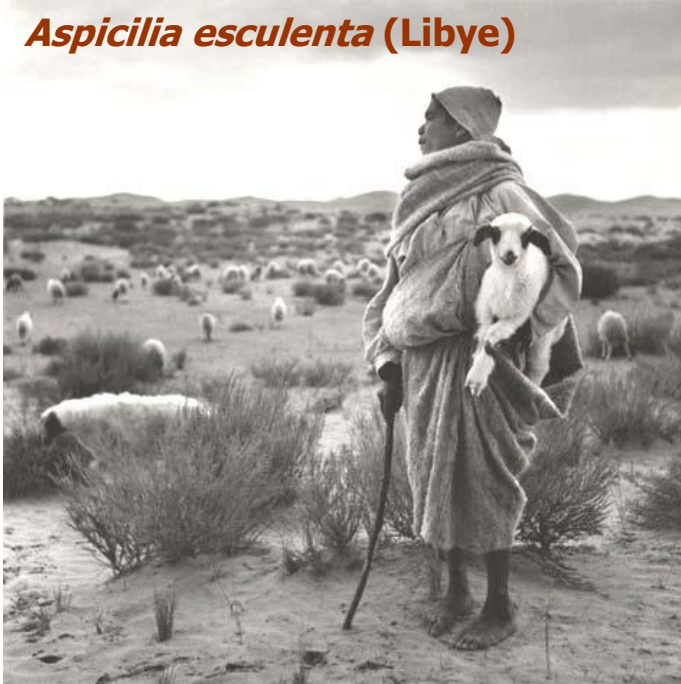

[REINDEER MOSS 500G BOX](#)
 (nabídka Amazonu 3/2018 –
Cladonia stellaris)

potrava lidí...

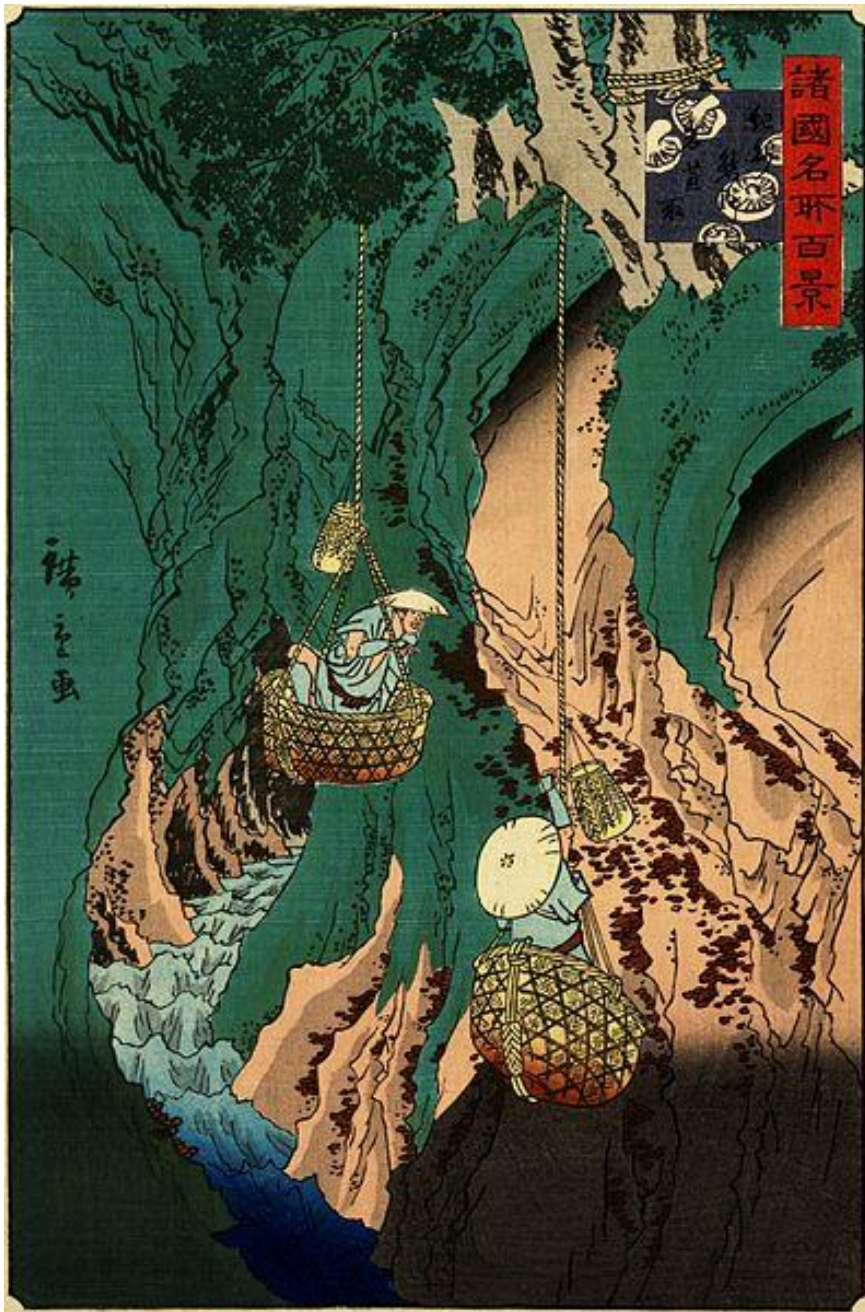
Aspicilia esculenta (Libye)

sobi – *Cladina*, *Cetraria*

↑ Native people near Kamloops, British Columbia placing soaked *Bryoria fremontii* into a pit oven for cooking.
(Photo copyright Sandra Peacock 1992).

„Iwatake mushroom gathering at Kumano in Kishu“ from Hiroshige II's *Shokoku meisho hyakkei* ("100 famous views of the (Japan) provinces") 1860 (Wikipedia).

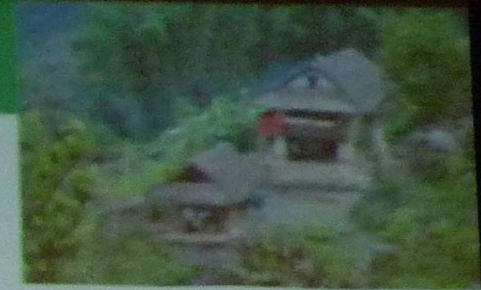
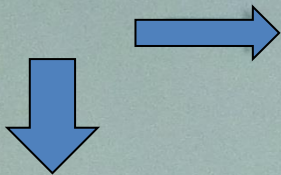
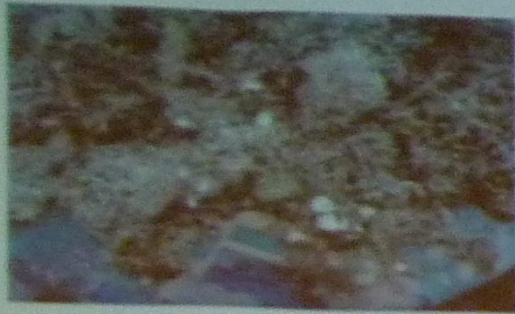
Umbilicaria esculenta

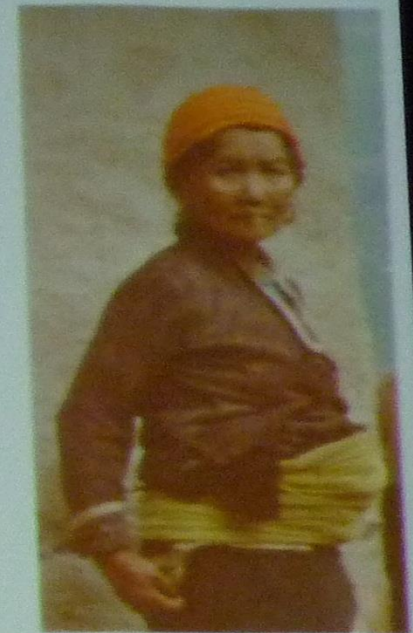
Korean pan-fried *Umbilicaria esculenta* (wiki)

potrava *Nepal, North-Eastern India, Himalaya*

Uses : Foods

A typical Limbu house

Limbu Woman

Parmelia, Ramalina, Everniastrum,...

- Boil lichen in ash solution for 1-2 hours. The lichen product turns grayish in color. Wash with cold water, sun-dry on bamboo mat-*mandro*. Pack and store in plastic bags. The dried *Yangben* is re-hydrated before cooking and or making mixed curry
- Mix with pork-buffalo-sheep blood. Fill up their intestine and deep fried in butter or oil.

← Choroby, škůdci, plevele

[Zahradní stavby](#), [Zahradní technika](#), [Pěstování zeleniny](#), [Pěstování ovoce](#), [Bylinky](#), [Okrasná zahrada](#), [Trávník](#), [Zahradní nábytek](#), [Choroby, škůdci, plevele](#), [Rady do zahrady](#), [Voda v zahradě](#), [Chemie a hnojiva](#), [Pokojevé rostliny](#)

Lišejník na ovocných stromech je problém, vyžehňte ho pryč ze zahrady jednou provždy

Lišejník patří k zvláštním organismům, který je složený ze dvou zcela odlišných složek, hub a řas. Možná že si jich na ovocných stromech moc nevšimáte, ať není tak dobře. Tento parazit odčerpává stromům živiny, a tím se snižuje jejich výnos. A pokud přemýšlíte nad tím, jak se lišejníku účinně zbavit, pak jste na správném místě. Na následujících řádcích vám přinášíme rady, které se právě této problematice věnují.

Výsadba ostružin

Podzim je ideální pro výsadbu ostružin. Pusťte si v neděli na TV Prima v 11:50 oblíbený Receptář

Proč nesmysl:

- lišejníky se na borce pouze přichytávají
- není žádný důkaz, že by aktivně braly živiny nebo narušovaly živé buňky dřevin
- kromě škůdců poskytují úkryt také jejich predátorům
- informace o nadměrném růstu „vlků“ na dřevinách či stárnutí borky nemají faktický základ

iZAHŘÁDKÁŘ: „První věcí, kterou byste měli po nálezů těchto organismů na kmínku a větvích udělat, je očistit porostlá místa mechanicky pomocí kartáče od odumřelé borky a následně je natřít vápenným mlékem.“ (foto: profimedia.cz)

úkryty bezobratlých

**B.C. woodland caribou face extinction despite government protection.
Industrial development appears to be contributing most to the decline of caribou herds
(photo Garry Beaudry, BC Forest Service)**

na zvířatech (larva, brouk, carapax galapážských želv)

photo North American Lichens

photo unknown author from web

photo Auckland zoo

- *Evernia prunastri* (oakmoss) a *Pseudevernia furfuracea* (treemoss)
- sbírány ve velkém množství v J Evropě – Francie, Itálie, Balkán
- ročně se vytěží 8000 – 10000 tun stélek

- extrakt stélky (včetně borky stromu) v organickém rozpouštědle + ethanol
- vznikne roztok s obsahem esenciálních olejů a derivátů depsidů
- tento roztok má sladkou „mechovou“ vůni
- používám k fixaci vůně (aby parfém nevyrchl rychle z pokožky)

Aroma Description: mossy forest notes, earthy, hint of sweetness

Emotional Attributes: grounding, relaxing

Cosmetic Uses: perfumery; has excellent fixative properties

Culinary Uses: used as a leavening agent for making bread, and as a hops substitute in beer

Medicinal Attributes: antibiotic properties; used by the pharmaceutical industry

Element Association: Earth

Magical Associations: luck, prosperity

Astrological Association: Capricorn

Planetary Association: Jupiter

Season: Autumn, Winter

Aromatic Note: Base note

Essential Oil: Yes, a highly valued perfumery ingredient with excellent fixative properties. Concretes, absolutes, resins, resinoids, etc. are all manufactured, though they usually include several related lichen species to improve odor quality.

Mixes Well With: basil, burgundy pitch, cedar, chamomile, galbanum, guggul, juniper, labdanum, lavender, mugwort, myrrh, nutmeg, opopanax, palo santo wood, pine needles, pine resin, rose, spikenard, tonka beans, valerian root, etc. Medical Disclaimer: Information on this web site is for entertainment purposes only. This information is NOT intended as medical advice or for use as diagnosis or treatment of a health problem or as a substitute for consulting a licensed medical professional.

farmakologie, parfumerie

Wall Street Journal Magazine, 2009, J.-C. Ellena, Master Perfumer (Hermès): "I was an apprentice essential oilmaker in Grasse at the age of 16, on the night shift. Among other essential oils, we made a lot of oakmoss, and after I'd put the distiller on, I'd lie down on a bed of it and sleep." (Stephen Sharnoff, sec.cit.)

Oakmoss

~~lat. Kingdom Plantae, division Bryophyta~~ Fungi, Lichenes ☺
Other names: Mousse de Chene, treemoss

Group: WOODS AND MOSSES

Odor profile: An inky, bitter-smelling forest floor evocative, prized essence coming from the lichen that grows on oak trees in Europe (harvested in the Balkans). Nowadays severely restricted under skin sensitization concerns, it is nevertheless an essential part of chypre fragrances and fougère fragrances.

Since 2001 International Fragrance Association - IFRA has listed oakmoss as a restricted ingredient – should not be used in consumer products if their quantity exceeds 0.1 % to prevent adverse dermatological reactions. Following this, many houses reformulated their epic perfumes, some (Guerlain) has found the way to preserve original versions extracting the specific molecule not allowed by IFRA..... (<https://www.fragrantica.com/notes/Oakmoss-39.html>)

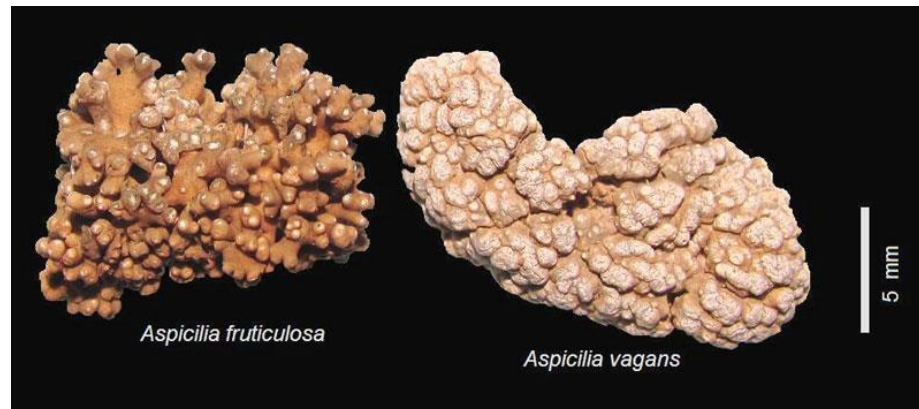

antibiotika, masti

Biostat	Copper Usnate (& Ethoxydiglycol)	Copper usnate , derived from lichens , diluted in ethoxydiglycol	Antibacterial agent for deodorant products in the form of solutions and emulsions.
Evosina®	Sodium Usnate	Sodium usnate derived from lichens	Antibacterial agent in concentrated form for use in deodorant and medical products.
Evosina® 1,3 BG	Sodium Usnate (& Butylene Glycol)	Sodium salt of usnic acid extracted from alpine lichen (<i>Usnea Barbata</i>) and diluted in butylene glycol	Anti-microbial activity toward gram-positive bacteria. Moderately active toward specific gram-negative strains & molds. Specific in-vitro inhibiting activity vs. <i>Propioni bacterium</i> acne. Useful in deodorant products, solutions, & emulsions, anti-acne products, and intimate hygiene products.

stránka věnovaná lichen uses (i recepty):

<http://www.anbg.gov.au/lichen/lichens-people.html>

Cetraria islandica – puklěřka islandská

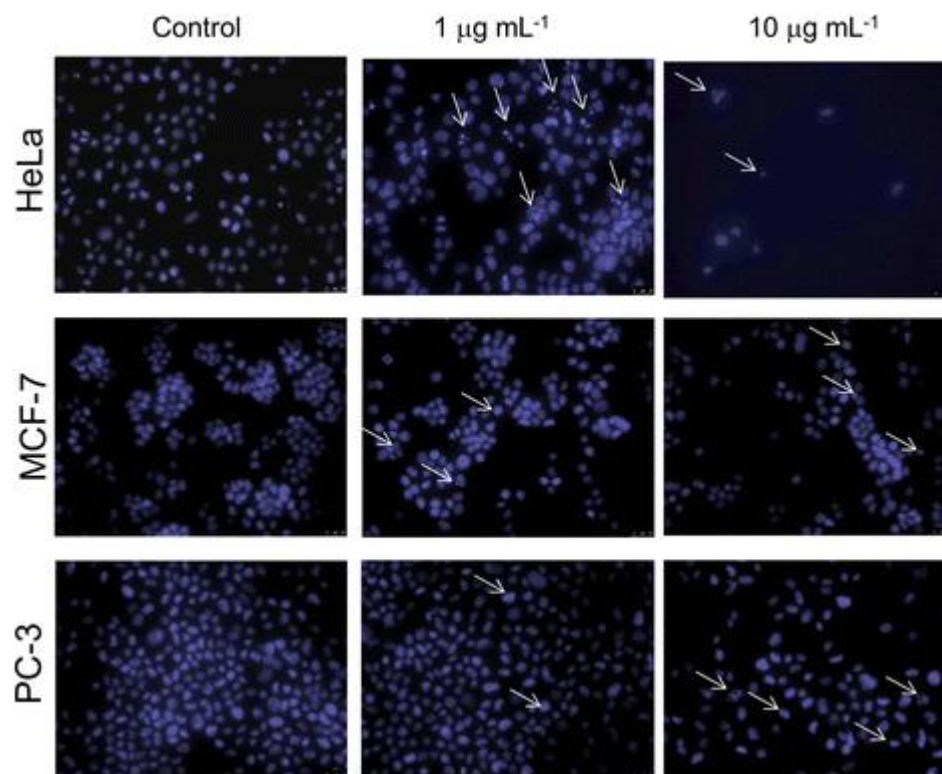
ICELAND MOSS COCOA, a most nutritious diet for invalide. SENIOR, opposite Jamison-street.

Sydney Morning Herald advertisement
18th April 1893, www.anbg.gov.au

Antibacterial and anticancer activities of acetone extracts from in vitro cultured lichen-forming fungi

Agnieszka Felczykowska^{1,2}, Alicja Pastuszek-Skrzypczak¹, Anna Pawlik^{1,3}, Krystyna Bogucka^{1,4}, Anna Herman-Antosiewicz^{1,3} and Beata Guzow-Krzemińska^{1,5*}

„In Ancient Egypt lichens were used in mummification and a number of mummies, their body cavities stuffed with *Pseudevernia furfuracea*, have been found. The source of the lichen is unknown. In past centuries there have been records of the importation of this lichen into Egypt.“

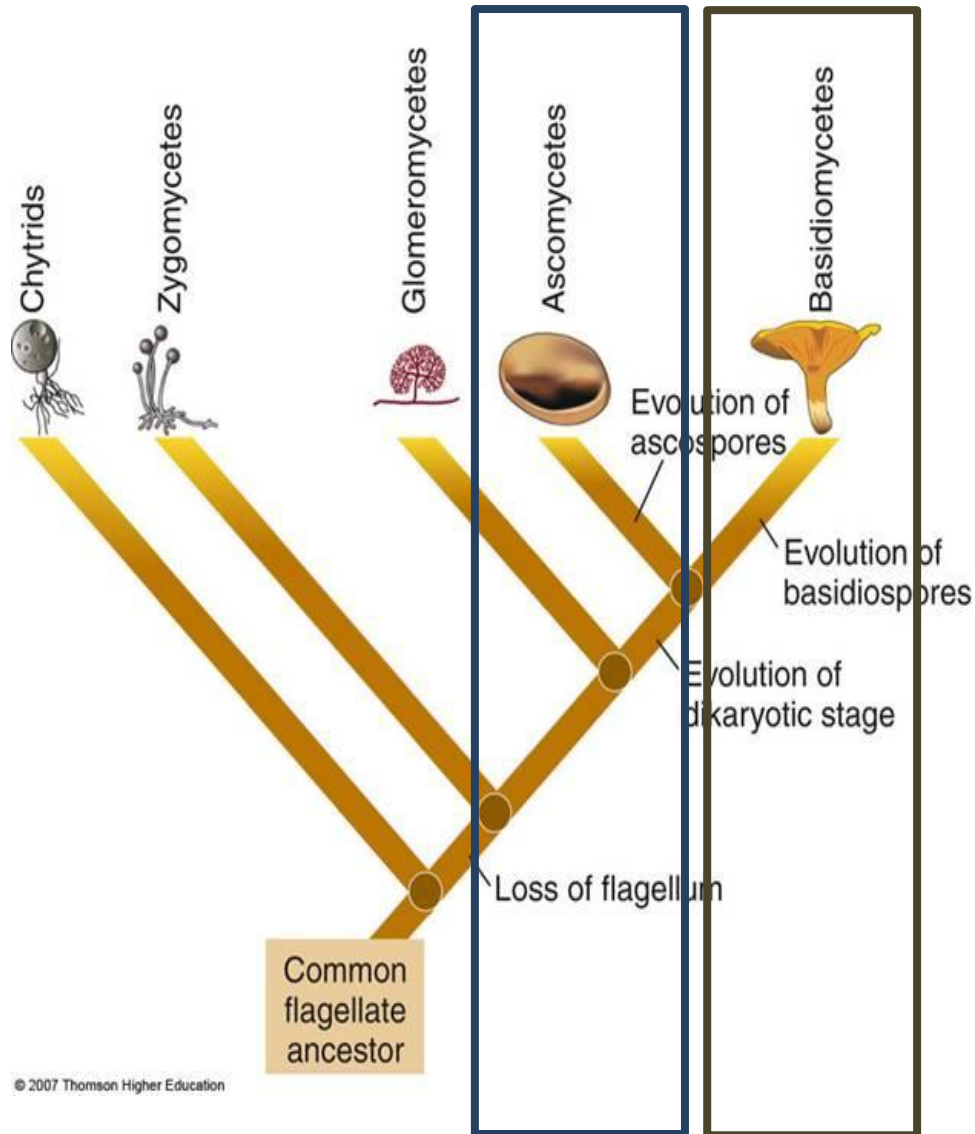
Schmull, M & Brown, DL. (2009). *Pseudevernia furfuracea*, the mummy's lichen at the Farlow Herbarium. *Opuscula Philolichenum*, **6**, 45-50.

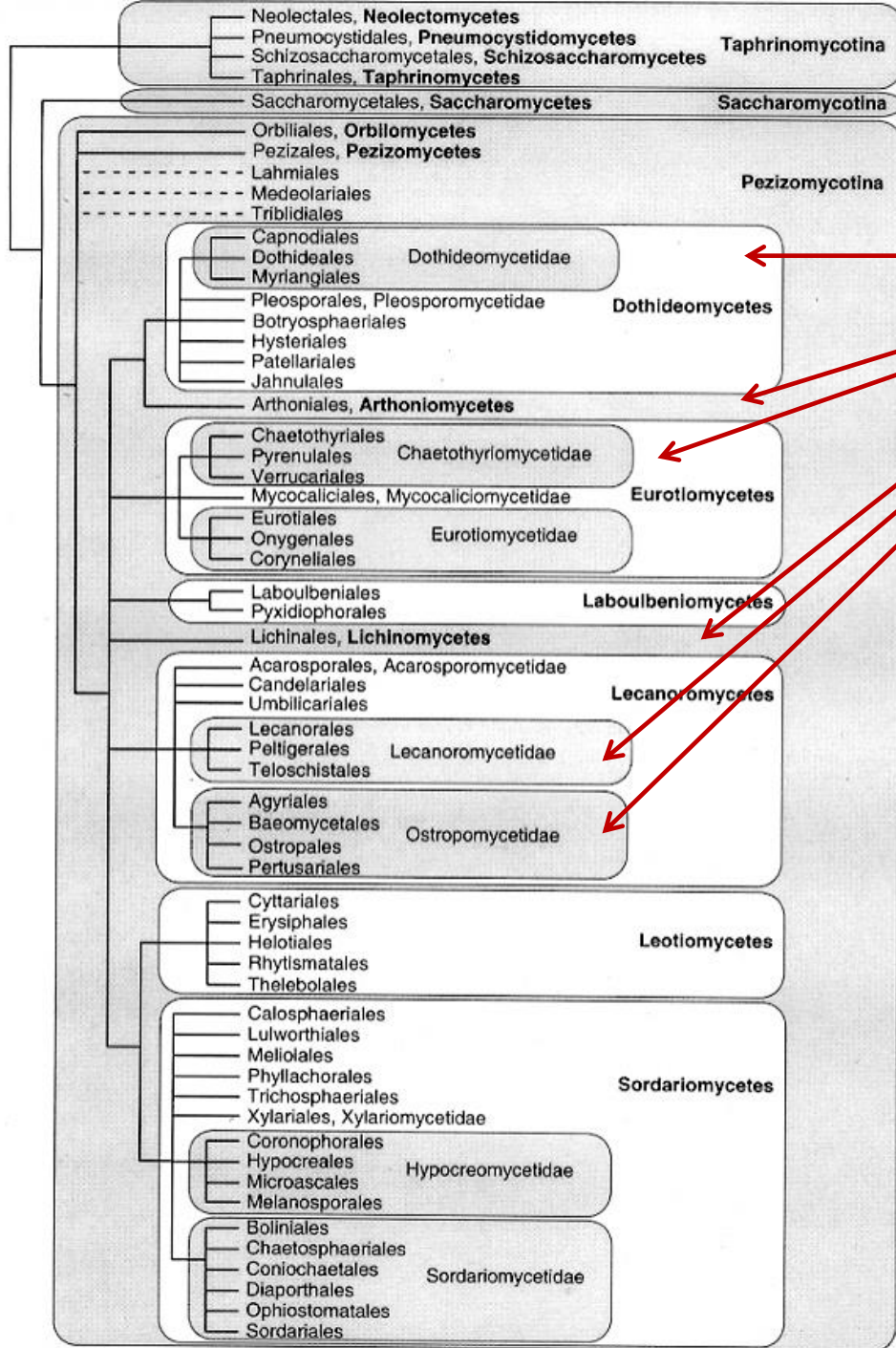
Další „škodlivé“ účinky sekundárních metabolitů lišejníků, zejména Lecanoromycetidae:

- dermatitidy, alergické reakce, podráždění (dřevorubci v Sev. Americe) – (kyselina usnová, evernová, fumarprotocetrarová, stiktová a atranorin)
- atranorin a kys. stiktová mohou způsobovat také fotosenzitivaci kůže
- v Severní Americe umírají sobi – pokud jsou nuceni opustit svůj obvyklý areál a dostanou se do nižších nadmořských výšek – začnou jíst *Xanthoparmelia chlorochroa*, kterou jinak nespásají (kyselina salazinová)

Klasifikace lišejníků

Lichenized Ascomycetes

Ascomycota (> 99 % druhů lišejníků)

Dothideomycetes

(pouze desítky rodů lichenizovaných, Trypetheliaceae)

Arthoniomycetes

(desítky rodů převážně lichenizovaných nebo lichenikolních hub)

Eurotiomycetes

(nelichenizované i lichenizované, subclass Chaetothyriomycetidae – **Verrucariales**, Pyrenulales)

Lichinomycetes

(výlučně lichenizované druhy, desítky rodů)

Lecanoromycetes

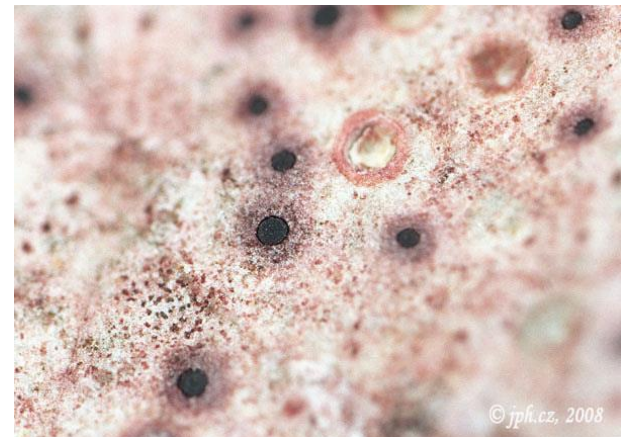
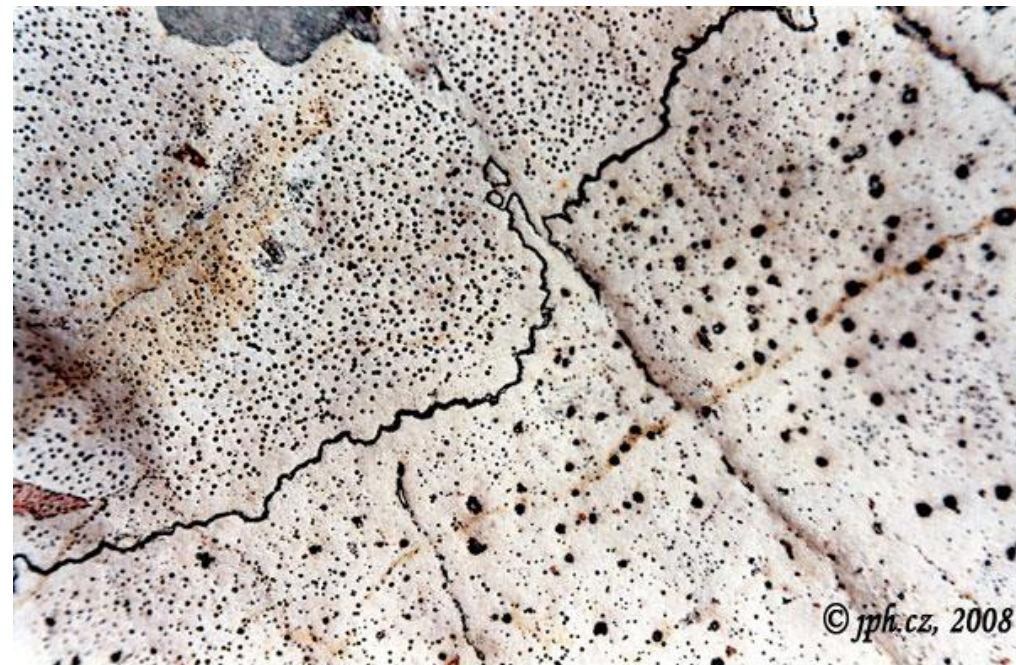
(valná většina lichenizovaných hub (ca 90 %))

Eurotiomycetes: Chaetothyriomycetidae

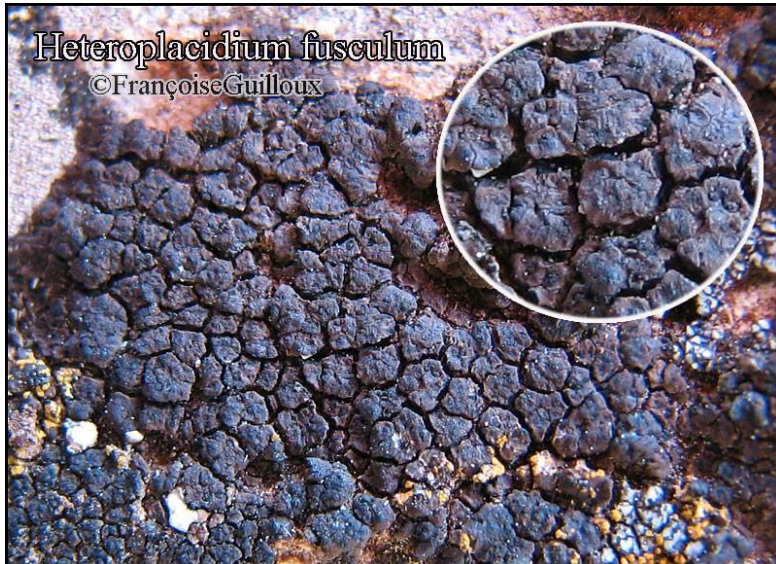
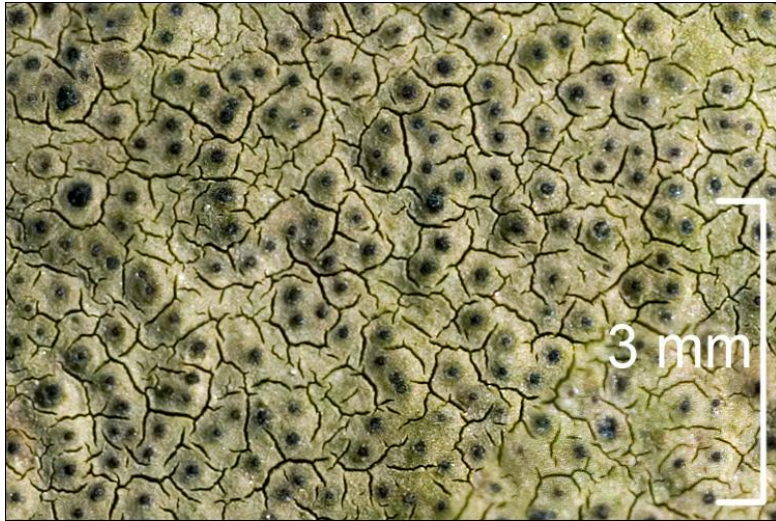
Verrucariales: *Verrucaria*

často endolitická stélka, skály,
balvany (i ve vodě), borka,
dominanty vápenců

Verrucaria s. lat.

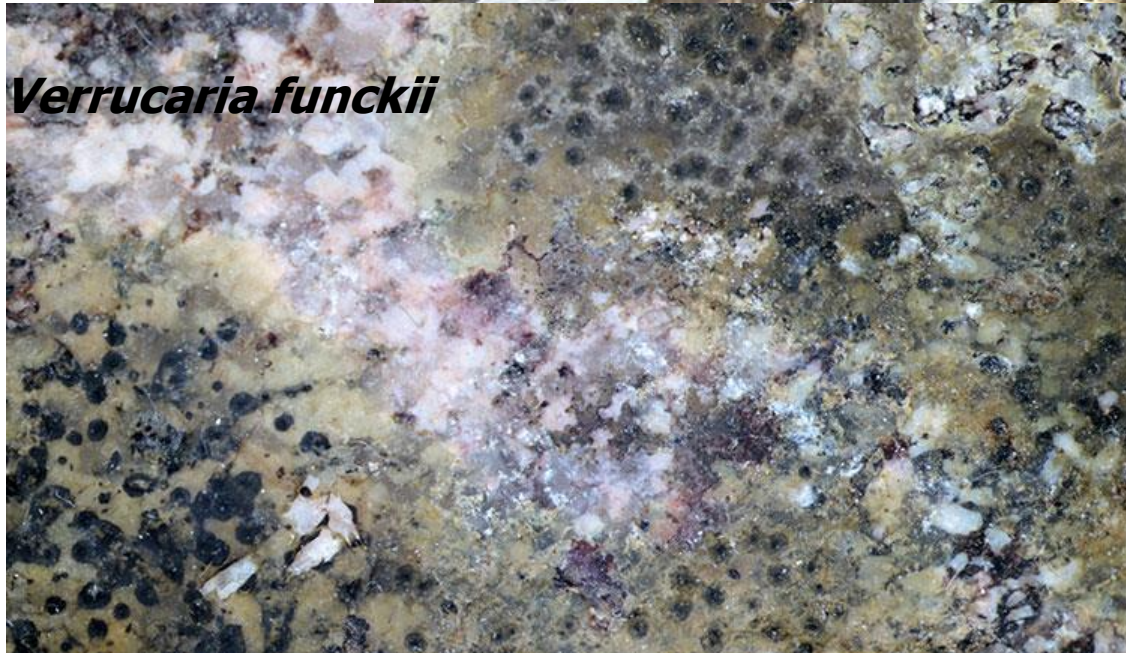

Vodní lišejníky

Verrucariaceae

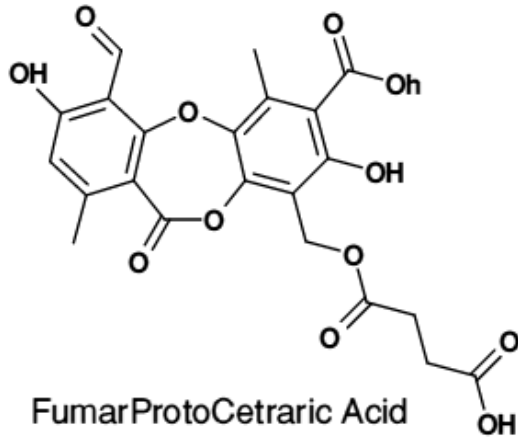
Verrucaria funckii

Lecanoromycetes: Lecanoromycetidae: Lecanorales

Cetraria islandica – puklérka islandská

léčivka – fumarprotocetrarová kyselina, bory, vřesoviště, keříčkovitá stélka

Lecanoromycetidae: Lecanorales:

Cladonia – dutohlávka

kosmopolitní rod

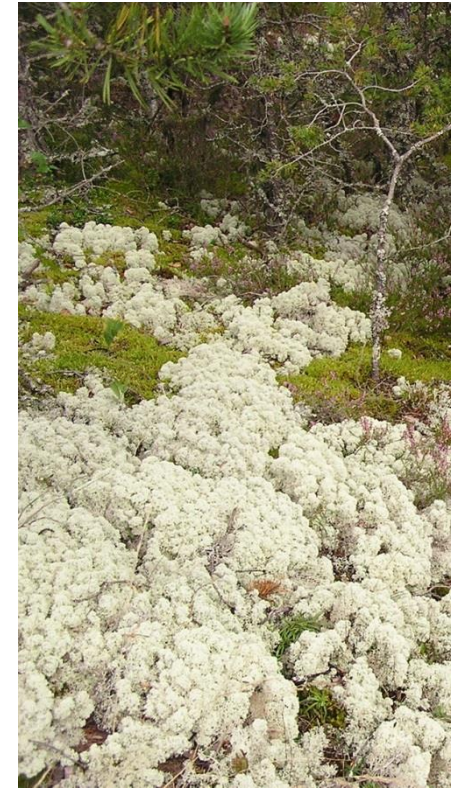
sect. Cladina „sobí lišejníky“

sect. Cladonia – přízemní šupiny a podetia (podécia)

„sobí lišejníky“ – *Cladonia rangiferina*,
C. arbuscula, *C. stellaris* a další

dutohlávka
sobí, lesní,
horská

Bory,
vřesoviště,
tundra, sutě

Lecanoromycetidae: Lecanorales:

Cladonia – dutohlávka

sect. *Cladonia*

Lecanoromycetidae: Lecanorales:

Evernia, *Pseudevernia*

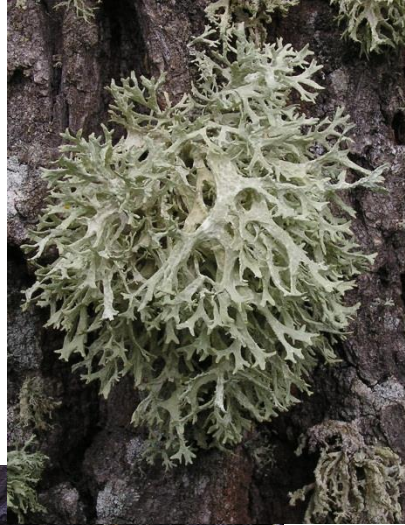
borka stromů

E. prunastri (větvičnick slívový)

P. furfuracea

(terčovka otrubčitá)

(„oakmoss, treemoss“)

sběr větvičnicků v Makedonii

Lecanoromycetidae: Lecanorales:

Xanthoria parietina - terčovník zední

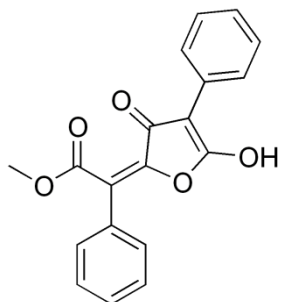
všudypřítomný
nitrofil

skály, borka,
eutrofizovaná
místa

Lecanoromycetidae: Lecanorales:

Letharia vulpina

kys. vulpinová

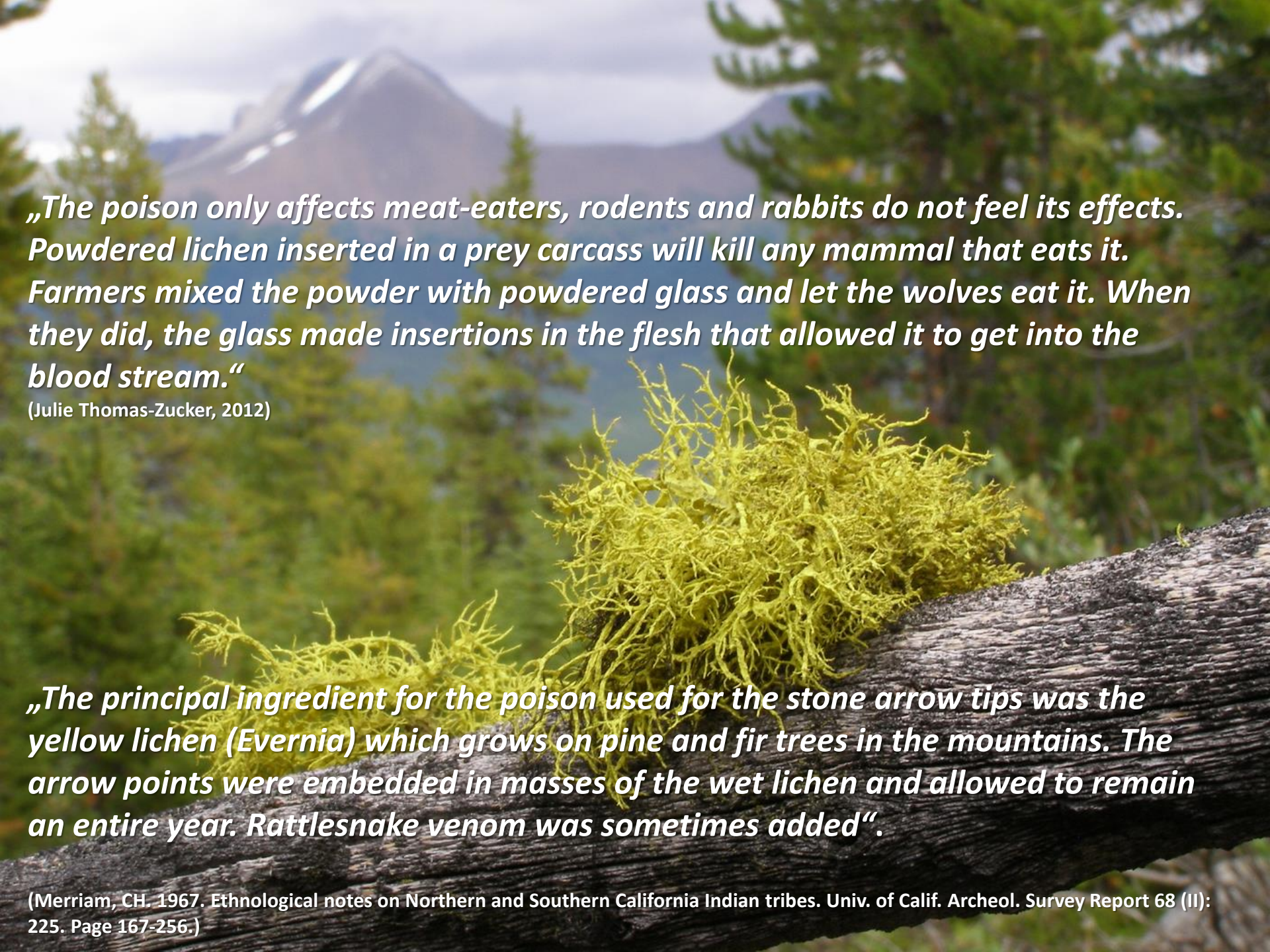
→ v severní Evropě (i Americe)
tradičně užívaná *Letharia vulpina* k
trávení lišek a vlků (účinná na všechny
masožravce) – toxin kyselina vulpinová
– toxická i vůči hmyzu a měkkýšům,
ale myši a králíci jsou rezistentní

Letharia colombiana

Letharia vulpina – jed na vlky a lišky

„The poison only affects meat-eaters, rodents and rabbits do not feel its effects. Powdered lichen inserted in a prey carcass will kill any mammal that eats it. Farmers mixed the powder with powdered glass and let the wolves eat it. When they did, the glass made insertions in the flesh that allowed it to get into the blood stream.“

(Julie Thomas-Zucker, 2012)

„The principal ingredient for the poison used for the stone arrow tips was the yellow lichen (Evernia) which grows on pine and fir trees in the mountains. The arrow points were embedded in masses of the wet lichen and allowed to remain an entire year. Rattlesnake venom was sometimes added“.

(Merriam, CH. 1967. Ethnological notes on Northern and Southern California Indian tribes. Univ. of Calif. Archeol. Survey Report 68 (II): 225. Page 167-256.)

Teen Wolf Wiki

BEACON HILLS ▾ TEEN WOLF ▾ CAST ▾ COMMUNITY ▾ EXP

in: *Teen Wolf Episodes*, *Season 3*, *Season 3B*

Letharia Vulpina

“ This particular lichen is called *letharia vulpina*— 'wolf lichen.' They'd put out pieces of meat with crushed glass and bits of the lichen in it. The glass perforated the intestines of the animal so the vulpinic acid could reach the internal organs faster.”

"What did you do to my wolf?"

"Well, I didn't poison him with lichen... But I *did* give him a powerful paralytic agent. The same one I put on that jar."

"Kanima..."

"I guess we both know a few things, *Ikeda-san*. Born out of the blood of a Nogitsune, this lichen is quite special. More powerful than you know."

"What-what are you going to use it for?"

"There's a Fox hiding inside a teenage

Letharia Vulpina

Episode Information

season	03
number	19
airdate	February 17, 2014
writer	Jeff Davis
director	Russell Mulcahy

Lecanoromycetidae: Peltigerales

Peltigera praetextata – nejběžnější lesní hávnatka u nás

lesy, vlhčí
místa
výrazné
lupenité
lišejníky,
mezofilní.

Lecanoromycetidae: Peltigerales

Peltigera aphthosa, *P. venosa*, *P. leucophlebia* – hávnatky se zelenou řasou a cephalodii

v ČR v současnosti velmi vzácné druhy, hojnější v boreální zóně

Lecanoromycetidae: Peltigerales

***Lobaria pulmonaria* – dŭlkatec plicní – kriticky ohrožený druh, indikátor pralesů, biondikace**

Lecanoromycetidae: Peltigerales

Lobaria pulmonaria

pralesovité porosty s dlouhou ekologickou kontinuitou bez znečištění (u nás zbytky Šumava, Český les)

Říjen 2015 – mapování klenů, Šumava, Modrava - Medvěď

Ostropomycetidae: Ostropales

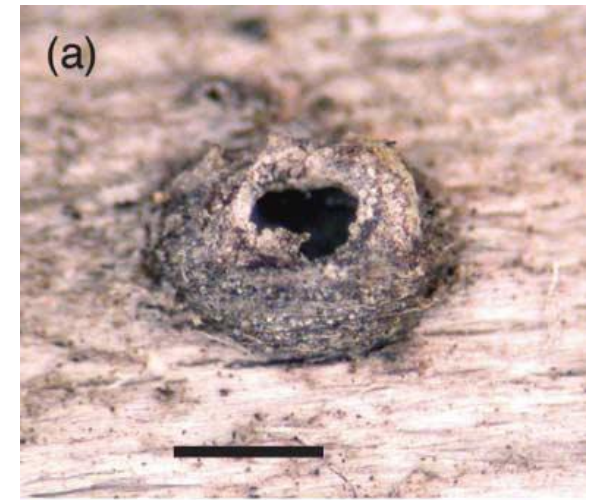
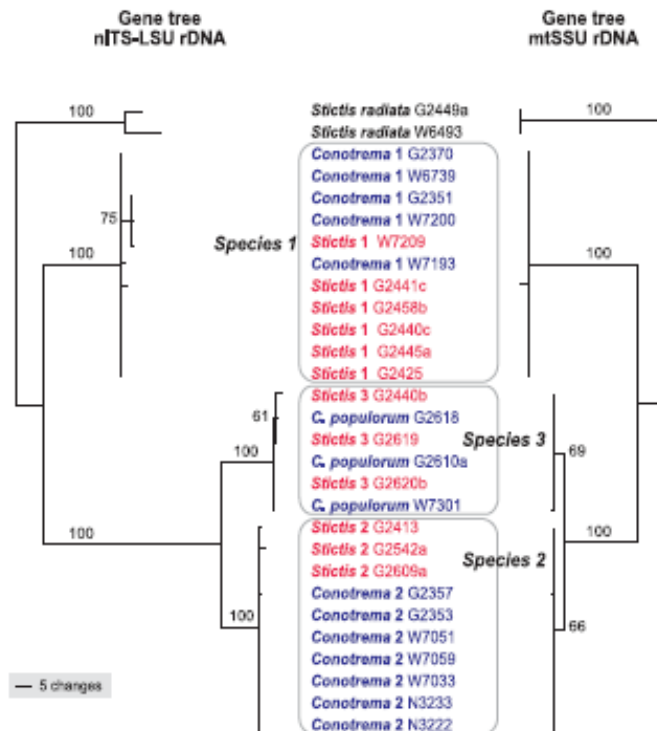
The *Conotrema-Stictis* complex

Saprotrophy and lichenization as options for the same fungal species on different substrata: environmental plasticity and fungal lifestyles in the *Stictis*–*Conotrema* complex

Mats Wedin, Heidi Döring and Gunnar Gilenstam

Department of Ecology and Environmental Science, Umeå University, SE-901 87 Umeå, Sweden

New Phytologist (2004) **164**: 459–465

Basidiomycota (< 1 % druhů lišejníků)

Cantharellales

(Clavariaceae: **Multiclavula**)

Agaricales

(Hygrophoraceae: Cora, Dictyonema, **Lichenomphalia**; Marasmiaceae: Marasmiellus)

Corticiales

(fam. inc. sedis: Marchandiomphalina)

Atheliales

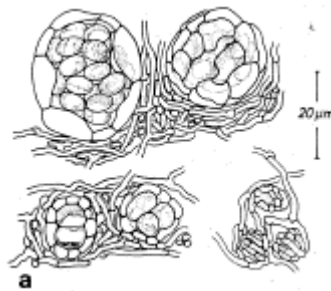
(Atheliaceae: Athelia; ?Lepidostromataceae: Lepidostroma)

Hymenochaetales

(fam. inc. sedis: Cyphellostereum)

**Basidiomycota: Agaricomycotina: Agaricomycetes:
Cantharellales: *Multiclavula mucida***

subkosmopolitní,
chladné a vlhké
oblasti, humus,
tlející dřevo

Basidiomycota: Agaricomycotina: Agaricomycetes:
Agaricales: *Lichenomphalia*

L. alpina

globální rozšíření,
některé
endemické druhy

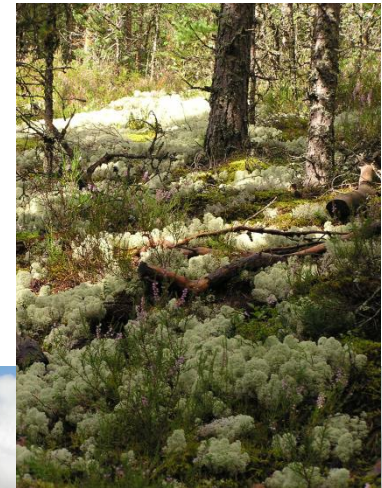
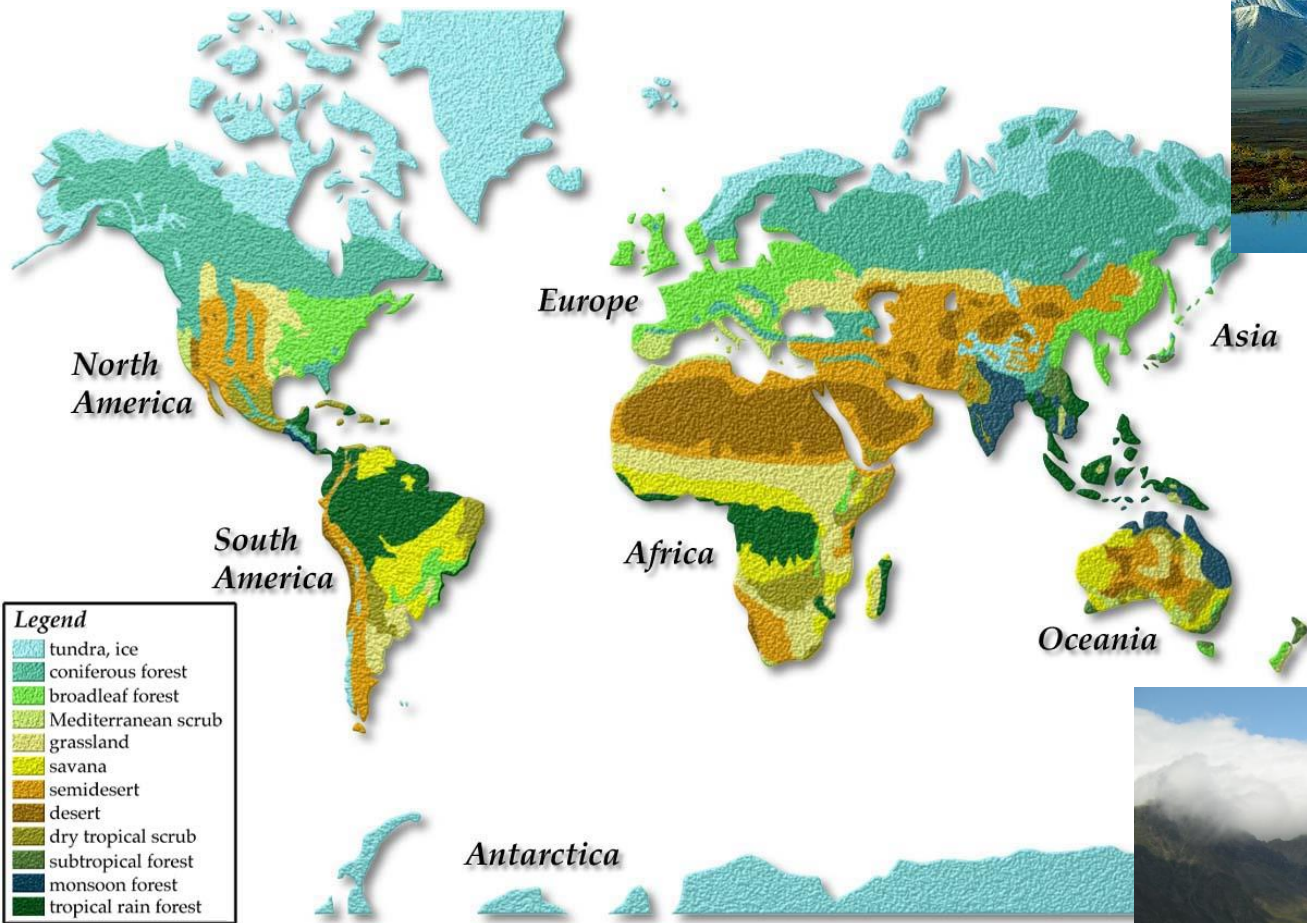
L. hudsoniana - stélka

L. umbellifera

Biogeografie lišejníků

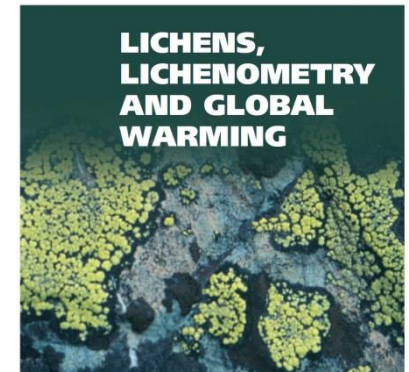
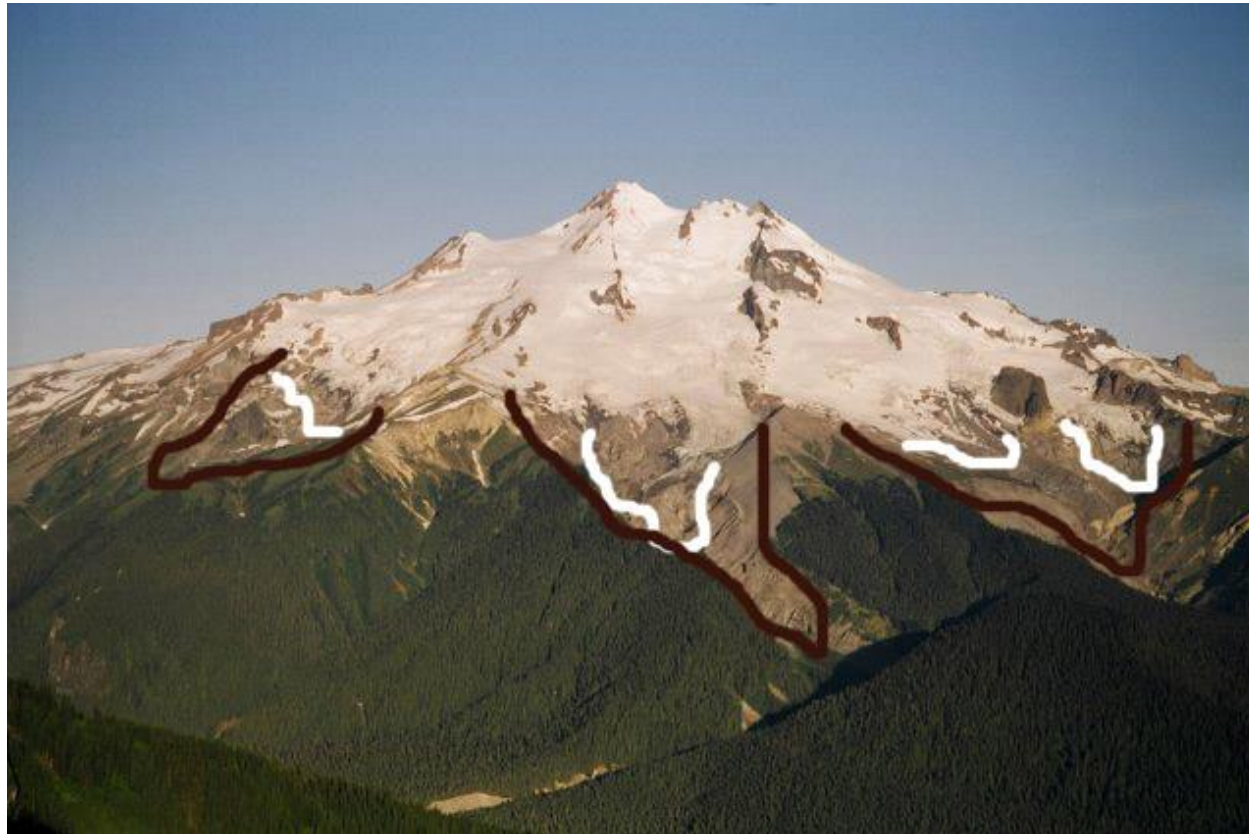

**arkto-alpinská tundra, tajga,
temperátní deštné lesy, ...**

**8 % zemského povrchu – lišejníky
dominují (Ahmadjian 1995)**

dlouhověkost, využití v lichenometrii

Xanthoria elegans

Glacier Peak in 2005 indicating the terminus positions in Black of the glaciers on east side at their Little Ice Age Maximum, in white showing the maximum advance of the 1970's (using **lichemometry**, dendrochronology, and volcanic ash layers).

North Cascade Glacier project (<http://www.nichols.edu/departments/Glacier/survey.htm>)

Bioindikace

SO₂, NO_x, eutrofizace,
ekologická kontinuita,
radioaktivní prvky, globální
oteplování, forest
management, ...

CHURCHYARDS FOR LICHENS

A Perfect Sanctuary Enjoy and Protect Them

A church and its graveyard provide undisturbed surfaces on which lichens can grow, especially on stone. Remarkably, over one third of the 2000 species of lichens that occur in Britain and Ireland are found in churchyards!

Limestone headstones with yellow-orange crustose lichens

St Afan's Church, Llanafan-fawr, Powys

Psilolechia lucida picks out the letters on a sandstone headstone

Trees and seats often have leafy lichens

Chests provide different niches for lichens including the horizontal top

Granite Celtic cross with leafy and crustose lichens

For further information see the BLS website www.britishtichensociety.org.uk or write to the BLS, c/o Dept of Botany, Natural History Museum, Cromwell Rd, London SW7 5BD

Literatura k systému a lišejníkům:

Lumbsch H.T. & Huhndorf S.M. 2010. Myconet Volume 14. Part One. Outline of Ascomycota—2009. Part Two. Notes on Ascomycete Systematics. Nos. 4751–5113. - Fieldiana: Life and Earth Sciences, N.S., 1: 1-64.

Hibbett D.S. et al. 2007. A higher-level phylogenetic classification of the Fungi. - Mycological Research 111: 509-547.

Spatafora J.W., Hughes K.W. & Blackwell M. (eds) 2006. A phylogeny for kingdom Fungi. Deep Hypha issue. - Mycologia 98: 829-1106.

Nash III. T. H. (ed.) 2008: Lichen Biology, 2nd edition. Cambridge University Press.

Miadlikowska J. et al. (2014): A multigene phylogenetic synthesis for the class Lecanoromycetes (Ascomycota): 1307 fungi representing 1139 infrageneric taxa, 317 genera and 66 families. - Molecular Phylogenetics and Evolution 79: 132–168.